

Motivasjon og framtidsplaner hos melkeprodusenter i Levanger, Verdal, Steinkjer, Snåsa og Nærøy.

Frekvensrapport fra en spørreundersøkelse
gjennomført i februar 2011.

Anne Sigrid Haugset
Jon Olav Veie
Gunnar Nossum
Valeria Khvalynskaya

Notat 2011:5

Trøndelag Forskning og Utvikling

Trøndelag R&D Institute

Kongensgt. 42. Postboks 2501, 7729 Steinkjer

Telefon: 74 13 46 60. Faks: 74 13 46 61

E-post: post@tfou.no

Motivasjon og framtidsplaner hos melkeprodusenter i Levanger, Verdal, Steinkjer, Snåsa og Nærøy.

**Frekvensrapport fra en spørreundersøkelse
gjennomført i februar 2011.**

Anne Sigrid Haugset
Jon Olav Veie
Gunnar Nossun
Valeria Khvalynskaya

Tittel : MOTIVASJON OG FRAMTIDSPLANER HOS MELKEPRODUSENTER
I LEVANGER, VERDAL, STEINKJER, SNÅSA OG NÆRØY -
FREKVENSRAPPORT FRA EN SPØRREUNDERSØKELSE
GJENNOMFØRT I FEBRUAR 2011.

Forfatter : Anne Sigrid Haugset, Jon Olav Veie, Gunnar Nossun og
Valeria Khvalynskaya

Notat : 2011:5

Prosjektnummer : 2256

ISSN : 0809-9634

Prosjektnavn : Undersøkelse melkeproduksjon

Oppdragsgiver : Fylkesmannen i Nord-Trøndelag, landbruksavdelingen

Prosjektleder : Anne Sigrid Haugset

Medarbeider : Jon Olav Veie, Gunnar Nossun

Layout/redigering : Gunnar Nossun/Nina Solbakk

Referat :

Emneord : Melkeprodusenters motivasjon, frekvensrapport

Dato : Mars 2011

Antall sider : 65

Pris : 100,-

Utgiver : Trøndelag Forskning og Utvikling AS
Postboks 2501, 7729 STEINKJER
Telefon 74 13 46 60
Telefaks 74 13 46 61

FORORD

Denne frekvensrapporten bringer resultatene av en spørreundersøkelse som Fylkesmannen i Nord-Trøndelags landbruksavdeling gjennomførte blant melkeprodusenter i Levanger, Verdal, Steinkjer, Snåsa og Nærøy i februar 2011. Trøndelag Forskning og Utvikling har bistått i dette arbeidet, og blant annet behandlet det innsamlede materialet og produsert dette notatet.

Spørreskjemaet er utformet av Fylkesmannens landbruksavdeling ved fylkesagronom Kristian Wibe med bistand fra seniorrådgiverne Jon Olav Veie og Gunnar Nossum ved Trøndelag Forskning og Utvikling. Valeria Khvalynskaya ved Fylkesmannens landbruksavdeling har gjort det praktiske arbeidet rundt distribusjon og administrasjon av spørreskjema og digitalisering av innkomne svar, og også bistått med rapporten. Seniorrådgiver Anne Sigrid Haugset ved Trøndelag Forskning og Utvikling har bearbeidet materialet videre, sammenstilt resultatene og skrevet frekvensrapporten/notatet.

Oppdraget fra Fylkesmannens landbruksavdeling til Trøndelag Forskning og Utvikling hadde et omfang på 50 timeverk.

Steinkjer, 25. mars 2011

Anne Sigrid Haugset
prosjektleder

INNHold

	side
FORORD	i
INNHold	iii
FIGURLISTE	v
TABELLER	vii
SAMMENDRAG	ix
1. INNLEDNING	1
2. DATAGRUNNLAGET OG DATAKVALITETEN	3
2.1 Gjennomføring av spørreundersøkelsen	3
2.2 Spørreskjemaet og datagrunnlagets validitet	3
2.3 Problemer med spørreskjema/koding av data	4
2.4 Frafall og skjevheter i datamaterialet	5
2.5 Frafallsanalyse	5
2.6 Manglende svar på enkeltspørsmål	8
2.7 Oppsummering datakvalitet	9
3. RESULTATER OG FUNN	11
3.1 Bruket og brukerne	12
3.2 Melkeproduksjonen og driftsbygningene	25
3.3 Motivasjon for å være melkeprodusent	38
4. OPPSUMMERING AV FUNN	63
4.1 Om bruket og brukerne	63
4.2 Om melkeproduksjonen og driftsbygningene	63
4.3 Om motivasjonen for å være melkeprodusent	64
LITTERATUR	65
Vedlegg 1: Tabell	

FIGURLISTE

	side
Figur 3-1 Kvotestørrelse inneværende kvoteår på eget bruk. N = 445 (alle melkeprodusenter). Oppgitt i liter.	16
Figur 3-2 Antall dekar dyrka mark på eget bruk. N=442 (alle melkeprodusenter). Oppgitt i dekar. Gjennomsnitt er 297 dekar.	18
Figur 3-3 Hovedutøverens alder i 2011. N = 410 (alle melkeprodusenter). Oppgitt i antall år. Snittalder er 49 år.	22
Figur 3-4 Type produksjon, N=457 (alle melkeprodusenter).	27
Figur 3-5 Antall år siden dagens driftsbygning ble bygd (2011). N=448 (alle melkeprodusenter). Oppgitt i antall år.	28
Figur 3-6 Antall år siden siste modernisering av driftsbygning (2011). N=220 (de som har modernisert driftsbygningen betydelig etter at den ble bygd). Oppgitt i antall år.	29
Figur 3-7 Type driftsbygning. N= 445 (alle melkeprodusenter). Kategorien Uspesifisert løsdrift viser til de som har svart løsdrift, men ikke krysset for verken melkestall eller robot.	32
Figur 3-8 Type drift/driftsbygning. N=445 (alle melkeprodusenter i undersøkelsen). Prosent.	32
Figur 3-9 Hvor lenge er dagens driftsbygning tilfredsstillende for melkeproduksjon? N=443 (Alle melkeprodusenter).	34
Figur 3-10 Figur 3-12 Hvor lenge er dagens driftsbygning tilfredsstillende for melkeproduksjon? N= 443 (alle melkeprodusenter). Prosent.	34
Figur 3-11 Hvilke utbedringer mener du det er aktuelt å gjøre med driftsbygningen? N=270 (melkeprodusenter som mener driftsbygningen trengs å renoveres innen 10 år). Prosent. Det er signifikante forskjeller mellom kommunene.	36
Figur 3-12 Hvis du kunne valgt yrke på nytt? N=444 (alle melkeprodusenter). Prosent av alle melkeprodusenter i kommunene.	40
Figur 3-13 Hva vil styrke motivasjonen din for å være melkeprodusent? N=455. (alle melkeprodusenter). Tall i prosentandel som har krysset av for alternativet. En kan sette inntil 3 kryss.	42
Figur 3-14 Hva vil svekke motivasjonen din for å være melkeprodusent? N=454 (alle melkeprodusenter). Tall er oppgitt i prosent. En kunne sette inntil tre kryss.	43
Figur 3-15 Vil manglende deltakelse fra ektefelle/samboer svekke motivasjonen for å være melkeprodusent? N=454 (alle melkeprodusenter). Oppgitt i prosent. Det er statistisk signifikante sammenhenger mellom kommunene.	44
Figur 3-16 Om 5 år: Hvordan tror du din motivasjon er for å være melkeprodusent? N=447 (alle melkeprodusenter). Prosent.	45
Figur 3-17 Om 5 år: Hvordan tror du din motivasjon er for å være melkeprodusent? N=447 (Alle melkeprodusenter). Prosent.	45
Figur 3-18 Har du/dere avklart rekrutteringss spørsmålet i forhold til neste generasjon? N=456 (alle melkeprodusenter). Prosent.	47
Figur 3-19 Har du/dere avklart rekrutteringssituasjonen i forhold til neste generasjon? N=456 (alle melkeprodusenter). Prosent.	47

Figur 3-20	Hvor lenge er det til det er aktuelt for neste generasjon å ta over? N= 93 (De som har svart at spørsmålet er avklart, og neste generasjon skal ta over). Prosent.	49
Figur 3-21	Har du interesse for eller konkrete planer om å øke melkeproduksjonen eller etablere nye produksjoner på bruket innen 5 år? N=453 (alle melkeprodusenter). Prosent.	51
Figur 3-22	Har du interesse for eller konkrete planer om å øke melkeproduksjonen på bruket innen 5 år? N=453 (alle melkeprodusenter). Prosent.	51
Figur 3-23	Hvorfor ønsker du å øke melkeproduksjonen? N=143 (De som ønsker/planlegger å øke melkeproduksjonen). Prosent.	53
Figur 3-24	Hvorfor ønsker du å øke melkeproduksjonen? N=143 (de som har svart at de ønsker eller planlegger å øke melkeproduksjonen). Prosent.	54
Figur 3-25	Hvordan planlegger du å øke melkeproduksjonen? N=139 (De som ønsker eller planlegger å øke melkeproduksjonen). Prosent.	56
Figur 3-26	Hvordan planlegger du å øke melkeproduksjonen? N=139 (de som har svart at de ønsker eller planlegger å øke melkeproduksjonen).	56
Figur 3-27	Største utfordring i forhold til å øke melkeproduksjonen? N=238 (De som svart at de ikke vet om de ønsker/planlegger å øke melkeproduksjonen). Prosent.	58
Figur 3-28	Største utfordring i forhold til å øke melkeproduksjonen? N=238 (De som har svart at de ikke vet om de ønsker/planlegger å øke melkeproduksjonen).	58
Figur 3-29	Hva er den viktigste grunnen til at du ikke ønsker å øke melkeproduksjonen? N= 278 (De som ikke vet eller som ikke ønsker å øke melkeproduksjonen.) Prosent.	60
Figur 3-30	Hva er den viktigste grunnen til at du ikke ønsker å øke melkeproduksjonen? N=278 (De som ikke ønsker/planlegger å øke melkeproduksjonen).	60

TABELLER

	side
Tabell 2-1 Sammenstilling av snittdata for populasjonen og snittdata for utvalget når det gjelder kvotestørrelse og areal.	6
Tabell 2-2 Oversikt over responsrate fordelt på kommunene i undersøkelsen.	7
Tabell 3-1 Organisering av dagens melkeproduksjon. N = 460 (alle melkeprodusenter). Det er signifikante forskjeller mellom kommunene.	13
Tabell 3-2 Samdrifter fordelt på størrelse (antall medlemmer). N=190 (de som har svart at de er i samdrift). Det er signifikante forskjeller mellom kommunene.	14
Tabell 3-3 Samdrifter fordelt på antall aktive medlemmer. N=181 (de som har svart at de er i samdrift).	15
Tabell 3-4 Melkekotestørrelse inneværende kvoteår på eget bruk. N=444 (alle melkeprodusenter). Oppgitt i antall liter melk.	16
Tabell 3-5 Herav leid melkekvote. N=58 (alle som har svart at de leier kvote). Oppgitt i antall liter melk.	17
Tabell 3-6 Antall dekar dyrket areal som bruket disponerer. N=441 (alle melkeprodusenter). Det er statistisk signifikante forskjeller mellom kommunene.	18
Tabell 3-7 Herav leid jord? N=269 (de som har leid tilleggsjord). Det er statistisk signifikante forskjeller mellom kommunene.	19
Tabell 3-8 Hovedutøverens kjønn. N=458 (alle melkeprodusenter).	20
Tabell 3-9 Eiers kjønn. N = 455 (alle melkeprodusenter).	21
Tabell 3-10 Hovedutøvers alder i 2011 fordelt på kommuner. N=409 (alle melkeprodusenter). Oppgitt i antall år.	22
Tabell 3-11 Er hovedutøver gift eller samboende? N=459 (alle melkeprodusenter).	23
Tabell 3-12 Er ektefelle/samboer aktiv i dagens drift? N=373 (de melkeprodusentene som oppgir at de er gift eller samboende). Det er signifikante forskjeller mellom kommunene.	24
Tabell 3-13 Type produksjon fordelt på kommuner: N=457 (alle melkeprodusenter).	27
Tabell 3-14 Antall år siden dagens driftsbygning ble bygd 82011). N=447 (alle melkeprodusenter). Oppgitt i antall år. Det er en signifikant forskjell mellom kommunene.	28
Tabell 3-15 Antall år siden siste modernisering av driftsbygning (2011). N=220 (de som har modernisert driftsbygningen betydelig etter at den ble bygd). Oppgitt i antall år.	29
Tabell 3-16 Type driftsbygning. N=445 (alle melkeprodusenter). Det er signifikante forskjeller mellom kommunene.	31
Tabell 3-17 Melkestall eller melkerobot? N=190 (de som oppgir at de har løsdriftsfjøs).	31
Tabell 3-18 Hva slags type driftsbygning finner vi hos produsenter med enkeltbruk/i samdrift? N=457 (alle melkeprodusenter). Sammenhengen mellom type driftsbygning og organisering av produksjonen er statistisk signifikant.	33

Tabell 3-19	Hva slags type produksjonsløsning finner vi hos produsenter med enkeltbruk og samdrift? N=194 (melkeprodusenter som har løsdriftsfjøs). Sammenhengen er statistisk signifikant.	33
Tabell 3-20	Hvor lenge er dagens driftsbygning tilfredsstillende for melkeproduksjon? N=443 (alle melkeprodusenter).	35
Tabell 3-21	Hvis du mener at driftsbygningen bør renoveres innen 10 år, hvilket alternativ ser du for deg? N=270. Det er signifikante forskjeller mellom kommunene.	37
Tabell 3-22	Dersom du hadde mulighet til å gjøre ditt yrkesvalg på nytt? N=444.	41
Tabell 3-23	Vil manglende deltakelse fra ektefelle/samboer svekke motivasjonen for å være melkeprodusent? N=454 (alle melkeprodusenter). En kunne sette inntil tre kryss. Sammenhengen mellom kommune og svar er statistisk signifikant.	44
Tabell 3-24	Om 5 år: Hvordan tror du din motivasjon er for å være melkeprodusent? N=447 (alle melkeprodusenter).	46
Tabell 3-25	Har du/dere avklart rekrutteringsspørsmålet i forhold til neste generasjon? N=456 (alle melkeprodusenter).	48
Tabell 3-26	Hvor lenge er det til det er aktuelt for neste generasjon å ta over? N=93 (de som har svart at rekruttering er avklart og neste generasjon overtar).	50
Tabell 3-27	Har du interesse for eller konkrete planer om å øke melkeproduksjonen eller etablere nye produksjoner på bruket innen 5 år? N=453 (alle melkeprodusenter).	52
Tabell 3-28	Hvorfor ønsker du å øke melkeproduksjonen? N=143 (De som ønsker eller planlegger å øke melkeproduksjonen).	55
Tabell 3-29	Hvordan planlegger du å øke melkeproduksjonen? N=139 (De som ønsker/planlegger å øke melkeproduksjonen).	57
Tabell 3-30	Største utfordring i forhold til å øke melkeproduksjonen? N=238 (De som svart at de ikke vet eller at de ikke ønsker/planlegger å øke melkeproduksjonen).	59

SAMMENDRAG

Notatet bringer resultatene av en spørreundersøkelse blant samtlige melkeprodusenter i Levanger, Verdal, Steinkjer, Snåsa og Nærøy, til sammen 707 personer. Undersøkelsen er gjennomført postalt av Fylkesmannen i Nord-Trøndelags landbruksavdeling med bistand fra Trøndelag Forskning og Utvikling, i februar 2011. Responsraten var 66 prosent, slik at svarene omfatter 468 respondenter. En frafallsanalyse indikerer at det ikke er store skjevheter i utvalget i forhold til bruksstørrelse, kommune og produksjonsform.

Resultatene viser at melkeprodusentene i de fem kommunene er i gjennomsnitt 49 år gamle, og har en melkevotepå et eget bruk på 138.000 liter. 69 prosent leier tilleggsjord, mens 13 prosent leier melkevotepå. Rundt 90 prosent av hovedtøverne er menn. De aller fleste driver konvensjonell produksjon, og er gift eller samboende. Ektefellen tar aktivt del i gårdsdrifta hos hver tredje melkeprodusent.

Melkeproduksjonen foregår i driftsbygninger som er i snitt 38 år gamle, men omtrent halvparten av respondentene har renoverert eller modernisert bygningen etter at den ble bygd. Båsfjøs er fortsatt mest vanlig og 56 prosent svarer at de har båsfjøs, men blant samdriftsdeltakere er det overvekt av løsdriftsfjøs. Det er også deltakerne i samdrift som oftest har melkeroboter. Litt over halvparten av respondentene vurderer det slik at de må modernisere eller renovere fjøset innen ti år dersom det skal være tilfredsstillende for melkeproduksjon. Av disse vil knapt halvparten gjøre de påkrevde utbedringene, mens halvparten mener det er uaktuelt eller de vet ikke. Det er geografiske forskjeller når det gjelder framtidsplaner, og usikkerheten er størst i Levanger og Verdal.

Halvparten av melkeprodusentene tror de vil være motivert for jobben også om fem år. 44 prosent ville blitt bonde og melkeprodusent på nytt dersom en kunne velge igjen. Bedring av økonomien og rammebetingelsene, mer ferie og fritid og det at neste generasjon ønsker å ta over er de viktigste motivasjonsfaktorene. Når det gjelder rekrutteringssituasjonen, så er dette et uavklart spørsmål for nesten halvparten av respondentene. Bare en av tre har avklart denne situasjonen.

En tredjedel av respondentene ønsker å øke produksjonen eller etablere ny produksjon, og de fleste gjør det for å øke inntektsgrunnlaget.

1. INNLEDNING

Dette notatet er en enkel frekvensrapport som presenterer resultatene fra en spørreundersøkelse som ble gjort av Fylkesmannen i Nord-Trøndelag i samarbeid med Trøndelag Forskning og utvikling vinteren 2011. Spørreundersøkelsen rettet seg mot samtlige melkeprodusenter i Levanger, Verdal, Steinkjer, Snåsa og Nærøy kommuner, og målet var å kartlegge situasjonen når det gjelder status for driftsapparatet og motivasjonen for å fortsette som melkeprodusent i framtida.

Spørreundersøkelsen er initiert, designet og gjennomført av Fylkesmannen i Nord-Trøndelag sin landbruksavdeling. Trøndelag Forskning og Utvikling har bistått Fylkesmannen i utformingen av spørreskjemaet, med råd om praktisk koding av data og med redegjørelse for datakvalitet og presentasjon av materialet. Trøndelag Forskning og Utvikling har sammenstilt og analysert det ferdige datasettet og skrevet rapporten.

I dette notatet gjør først rede for datakvaliteten gjennom å drøfte validitet, frafallsproblematikk og reliabilitet for datasettet som foreligger etter spørreundersøkelsen. Deretter presenteres resultatene fra undersøkelsen brutt ned på kommunenivå, og det blir også gjort rede for statistisk signifikante forskjeller mellom kommunene der disse er til stede. Resultatene kommenteres kort undervegs. Til slutt oppsummeres de viktigste funnene i tekstlig form.

2. DATAGRUNNLAGET OG DATAKVALITETEN

I dette kapitlet går vi gjennom hvordan spørreundersøkelsen er gjennomført, spørreskjemaet som er brukt og frafall og skjevheter i utvalget. Vi drøfter og vurderer datakvaliteten, og gjør noen kildekritiske vurderinger.

2.1 Gjennomføring av spørreundersøkelsen

Spørreundersøkelsen gikk ut til samtlige 707 melkeprodusenter i kommunene Levanger, Verdal, Steinkjer, Snåsa og Nærøy i brev i posten den 26. januar 2011. Den 10. mars var det kommet inn 468 svar, det vil si en responsrate på 66 prosent. Dette må kunne sies å være høyt, tatt i betraktning at det ikke er purret på respondenter som ikke har svart.

De innkomne spørreskjemaene er kodet i henhold til en kodingsplan/skjema i Excel, og deretter overført til dataanalyseverktøyet SPSS og behandlet videre her.

2.2 Spørreskjemaet og datagrunnlagets validitet

I arbeidet med spørreskjemaet¹ ble det lagt vekt på å finne gode operasjonelle mål for framtidstro og motivasjon blant gårdbrukere. Vi har konsentrert spørsmålene om *status for dagens driftsbygninger* (alder, modernisering, innredning og type samt respondentens vurdering av hvor lenge bygningen er hensiktsmessig som produksjonslokale), om *rekrutteringssituasjonen på bruket er avklart*, om *framtidspaner* for bruket og om brukerens *motivasjon* for å være melkeprodusent. Disse fokusområdene er et resultat av avveining mellom ønsket om å undersøke ikke-håndgripelige størrelser som framtidstro og motivasjon, og ønsket om å gjøre resultatene robuste og knyttet til konkrete forhold det er lett å svare på. Vi spør direkte om motivasjon og planer for bruket i framtida, noe som gir de mest valide² svarene. Men samtidig bruker vi faktiske investeringer (modernisering/påbygg) og rekrutteringsstatus (om rekrutteringssituasjon er avklart per i dag) som indikatorer for framtidstro, fordi de er mindre sårbare for tilfeldig påvirkning. Under dette resonnementet ligger en antakelse om at den som har sterk framtidstro vil investere mer jevnlig i bruket sitt, mens en som vurderer å avvikle kan tillate seg å la det bli et investeringsetterslep. Etterslep er også vanskelige å ta inn igjen, og vi antar at investeringsetterslep gir en indikator på et bruk som står i fare for å bli nedlagt. Rekrutteringsstatus brukes på samme måte som en indikator på hvor sikker man er på brukets framtid. En uavklart rekrutteringssituasjon indikerer usikkerhet og mindre tro på framtida enn en avklart situasjon der neste generasjon har bestemt seg for å overta, forutsatt at en har aktuelle etterkommere.

¹ Spørreskjemaet som ble sendt ut, samt informantbrev fra Fylkesmannen i Nord-Trøndelag ved landbruksdirektøren, er vedlagt (vedlegg 1).

² Begrepsvaliditet: om undersøkelsen måler det vi ønsker den skal måle.

Det ferdige spørreskjemaet ble satt opp av Trøndelag Forskning og Utvikling. Kodingen av de innkomne svarene ble gjort ved Fylkesmannens landbruksavdeling.

Det ble dessverre ikke tid til noen testing av spørreskjemaet før undersøkelsen ble satt i gang, men en melkebonde i samdrift/landbruksøkonom som jobber ved Trøndelag Forskning og Utvikling deltok i utformingen av spørsmålene. Underveis i kodingen av datamaterialet ble det oppdaget noen svakheter ved skjemaet, som bør utbedres før en eventuelt tar det i bruk igjen.

2.3 Problemer med spørreskjema/koding av data

Enheten i denne undersøkelsen er den enkelte gårdbruker og hans/hennes enkeltbruk, men det er også stilt spørsmål under bolken Melkeproduksjon og driftsbygninger som retter seg mot der ”hvor dagens melkeproduksjon foregår”. For samdriftsbønder vil dette være samdriftas fellesfjøs etc. Denne kombinasjonen har forvirret noen av respondentene, og fordelingen av svarene i bolkene Bruket og brukerne og Melkeproduksjon og driftsbygning antyder at en del har misforstått spørsmålene. For eksempel så oppgir enkelte en melkekvote på eget bruk på over 400.000 liter, altså høyere enn kvotetaket for enkeltbruk. Fra registerdata om landbruket vet vi at det ikke finnes så store enkeltbruk i Nord-Trøndelag, og det er derfor nærliggende å slutte at her har man oppgitt samdriftas samlede kvote. Personen som kodet de innkomne svarene har satt alle svar på over 400.000 liter i kvote som blanke, og disse har også fått blankt på areal siden hun antok at en hadde svart for samdrifta der også. Men dette problemet finnes sannsynligvis også under 400.000 liter i kvote, og skaper usikkerhet om fordelingen av kvotestørrelser i den delen av utvalget som er i samdrift. Den samme usikkerheten finnes på spørsmålet om areal.

På spørsmål 4 om hovedutøvers kjønn har en del respondenter krysset av for både mann og kvinne (de to mulige alternativene). Vi tolker dette som at man er to likeverdige gårdbrukere (mann/kvinne) og derfor ikke kan oppgi kjønn på en hovedbruker. Her burde spørreskjemaet hatt en kategori ”i fellesskap” eller ”begge kjønn” – som på spørsmål 5 om eiers kjønn. Under kodingen har en satt respondentene som har svart både ”mann” og ”kvinne”, til ”kvinne”, noe som betyr at andelen kvinnelige hovedutøvere er kunstig høyt i datamaterialet. Dette er problematisk dersom en er interessert i spørsmål rundt kjønnsfordeling i landbruket, men dette har ikke vært hovedfokuset for Fylkesmannens landbruksavdeling denne gangen. Spørsmål 5 om eiers kjønn gir trolig et bedre bilde av kjønnsfordelingen.

På spørsmål 18 og 19 har noen svart at spørsmålet om avklaring av rekrutteringssituasjon ikke er relevant, men likevel i tillegg svart på spørsmål 19 om hvor lenge det er til neste generasjon tar over bruket. Dette gjelder 73 respondenter. Spørsmål 19 skulle bare besvares av de som svarte at avklaring var gjort og neste generasjon vil ta over. I presentasjonen av datamaterialet vil vi derfor kun ta med disse

93 som svarer at spørsmålet om rekruttering er avklart og neste generasjon tar over, når vi presenterer spørsmål 19 om hvor lenge det er til generasjonsskifte.

Spørreskjemaet har både spørsmål der en skal sette ett kryss og der en kan sette inntil tre kryss for ulike alternativer. Dette var presisert på hvert spørsmål, likevel har noen misforstått og satt flere enn ett kryss på spørsmål 23 og 24. Her ble respondentene bedt om å oppgi henholdsvis den største utfordringen og den viktigste grunnen til at en vil øke/ikke øke melkeproduksjonen. Antallet som har satt flere kryss er 29 (12 prosent av de som har svart på spørsmålet) for spørsmål 23 og 21 (8 prosent av de som har svart på spørsmålet) for spørsmål 24. Personen som har kodet datamaterialet har gjort en del egne vurderinger i kodingen av disse feilutfylte skjemaene: Alle som har satt flere kryss på spørsmål 23, har krysset av for alternativet For dårlig lønnsomhet etter investeringen. Hun har derfor kodet dem med dette alternativet. For spørsmål 24 var det ingen slike tydelige mønster, og her har hun i stedet vurdert svarene opp mot resten av svarene respondenten gir. For de respondentene som har satte flere enn ett kryss har hun valgt det alternativet som er mest konsistent med resten av besvarelsen.

For de andre spørsmålene var det bare enkeltskjema eller svært få skjema som var feil utfylt.

2.4 Frafall og skjevheter i datamaterialet

Dette er en populasjonsundersøkelse (Grønmo 2004) der forespørselen har gått til alle melkeprodusenter i de aktuelle kommunene. Det er således ikke trukket noe utvalg, og en har heller ikke ambisjoner om å generalisere funnene ut over populasjonen en har undersøkt. Utfordringen for datakvaliteten/reliabiliteten i slike undersøkelser er først og fremst frafall (har ikke sendt inn skjemaet) og manglende svar (har sendt inn skjemaet, men unnlatt å svare på noen spørsmål). I det følgende gjør vi noen vurderinger av reliabiliteten til datamaterialet med bakgrunn i frafall og manglende svar på spørsmål.

2.5 Frafallsanalyse

Selv om responsraten på 66 prosent er høy, er det likevel viktig å se om de 34 prosent som ikke har svart skiller seg ut på noen systematisk måte. Dette kan gjøres ved å sammenligne data fra respondentene i undersøkelsen med kjente data om populasjonen. Dette gjør det mulig å kontrollere for skjevheter i forhold til kommunen brukene ligger i, type drift (konvensjonell/økologisk) og størrelse på bruket, fordi det her finnes registerdata fra Fylkesmannens landbruksavdeling/Statens landbruksforvaltning. Vi har sammenlignet tall fra vår undersøkelse med disse.

Vår andel på 94 prosent konvensjonelle melkeprodusenter stemmer overens med Fylkesmannens oversikt over fordelingen i kommunene.¹

Tabell 2-1 gir en oversikt over respondentenes svar i forhold til data om brukets størrelse i populasjonen.

Tabell 2-1 Sammenstilling av snittdata for populasjonen og snittdata for utvalget når det gjelder kvotestørrelse og areal.

Kommune	Snitt areal per bruk	Respondentenes snittareal ²	Avvik areal ³	Snitt kvote per bruk	Respondentenes snittkvote	Avvik kvote ⁴
Steinkjer	278 da	255 da	92 %	137 545 liter	140 213 liter	102 %
Snåsa	254 da	220 da	87 %	117 479 liter	120 764 liter	103 %
Levanger	234 da	235 da	100 %	136 584 liter	141 073 liter	103 %
Verdal	229 da	241 da	105 %	122 056 liter	132 728 liter	109 %
Nærøy	179 da	185 da	103 %	102 889 liter	141 807 liter	138 %

Ut fra disse tallene kan det synes som om respondentene som har svart på undersøkelsen er ganske godt representative for den totale populasjonen av melkeprodusenter i de fleste kommunene. Avvikene fra populasjonen er stort sett under 10 prosent på kvotestørrelse, men alle avvikene går i retning av at det er produsenter med litt større melkekvote enn gjennomsnittet som har svart. Skjevheten er størst for respondentene fra Nærøy, der snittkvoten blant respondentene er 38 prosent høyere enn for populasjonen. For eget areal går avviket i ulike retninger for de ulike kommunene. I Snåsa har respondentene 13 prosent mindre eget areal enn gjennomsnittet i kommunen.

¹ Kilde: Fylkesagronom Eva Pauline Hedegart, Fylkesmannen i Nord-Trøndelag, personlig meddelelse.

² For å finne respondentenes arealstørrelse har vi trukket Herav leid fra Antall dekar dyrka mark. 42 av respondentene får da et eget areal på null dekar eller mindre, og disse er utelukket fra beregningen av gjennomsnittstallene for respondentene.

³ Hvor stor prosentandel av tall fra registrene, utgjør tallene fra respondentene i undersøkelsen?

⁴ Hvor stor prosentandel av tall fra registrene, utgjør tallene fra respondentene i undersøkelsen?

Noe av denne skjevheten kan skyldes at respondenter har oppgitt tall for samdrifta i stedet for eget bruk, slik vi drøftet i avsnittet om spørreskjemaet. Dette vil drive gjennomsnittskvotene og areal oppover. For å undersøke dette sammenlignet vi gjennomsnittsverdiene for areal og kvote for enkeltbruk og for enkeltbruk og samdrifter samlet i undersøkelsen. Dette ga ikke entydige resultater: For en av kommunene (Steinkjer) gikk gjennomsnittlig kvotestørrelse opp med 8 prosent når en la til samdriftene, for Verdal gikk den ned med 8 prosent og for de øvrige kommunene var det mindre endringer som gikk i ulike retninger. Alt i alt tyder dette på at det ikke er store, systematiske problemer med at mange har svart med tall for hele samdrifta. Dermed har vi sannsynligvis et datamateriale som er noe skjevt med hensyn til brukenes størrelse.

Responstraten i kommunene som er med i undersøkelsen fordeler seg slik (tabell 2-2):

Tabell 2-2 Oversikt over responsrate fordelt på kommunene i undersøkelsen.

Kommune	Antall melkeprodusenter ¹	Antall svar	Responsrate
Levanger	182	127	70 %
Snåsa	73	48	66 %
Steinkjer	242	159	66 %
Verdal	108	67	62 %
Nærøy	102	59	58 %
Totalt	707	468 ²	66 %

Som vi ser skiller Nærøy og Verdal seg ut med noe lavere responsrate enn de andre kommunene, mens Levanger trekker snittet litt opp. Det er likevel ikke snakk om store skjevheter i responsrate mellom kommunene. Nærøy er den kommunen som har den laveste responstraten og de største avvikene mellom populasjon og respondenter i undersøkelsen når det gjelder kvotestørrelse.

Blant respondentene våre oppgir 41 prosent at de er medlem av en samdrift. Fordelingen mellom enkeltbruk og samdrifter i de fem kommunene er 30 prosent samdrifter, 70 prosent enkeltbruk³. Forskjellen mellom disse tallene skyldes at en undersøger ulike enheter: Siden vi er opptatt av motivasjonen til alle som eier

¹ Registerdata fra Fylkesmannen/Statens landbruksforvaltnings databaser.

² 460 som kan fordeles på kommuner, pluss åtte som ikke har fylt ut hvilken kommune de er fra.

³ Kilde: Fylkesmannens landbruksavdeling ved Kristian Wibe.

gårdsbruk/melkekvoter, har vi sendt spørreskjemaet til alle medlemmene i samdriftene. Dermed har vi også fått svar fra flere produsenter i samme samdrift. Vi har derfor ikke fått kontrollert om materialet vårt er skjevfordelt mellom enkeltbruk og samdrifter.

At melkeprodusentene som deltar i undersøkelsen ikke avviker fra populasjonen av produsenter i kommunene når det gjelder brukets størrelse og driftsform, betyr ikke automatisk at vi kan generalisere svarene deres til hele populasjonen. Det kan finnes skjevheter som vi ikke har mulighet til å oppdage fordi vi ikke kjenner verdiene i populasjonen. Dette gjelder i størst grad holdningsspørsmål knyttet til motivasjon og framtidsplaner. Dersom det for eksempel er slik at det gjennomgående er de mest motiverte melkeprodusentene som har valgt å bruke tid på å besvare spørreskjemaet, vil dette gi et skjevt bilde som vi ikke kan kontrollere for.

Vi kan heller ikke utelukke at enkelte av respondentene kan ha svart strategisk på spørsmålene ut fra ønsket om å nå egne mål i forhold til f. eks jordbruksforhandlingene. Dette er reliabilitetsproblemer en alltid vil ha i undersøkelser der en spør respondenter om holdninger, framtidsplaner og preferanser.

2.6 Manglende svar på enkeltspørsmål

Når det gjelder manglende svar på spørsmål i undersøkelsen blant de som har sendt inn skjemaet, anser vi dette som et mindre problem dersom antallet er under 5 prosent av de 460 respondentene. 7 av de 468 har returnert skjemaet utfyllt, men med kommentarer om hvorfor de ikke har fylt det ut¹. Det er dermed 7 missing case på samtlige spørsmål. Vi har likevel ikke funnet det riktig å ekskludere dem fra datamaterialet og totalt antall svar, fordi de har svart og informasjonen de gir i kommentarene er verdifull. Men vi trekker dem fra antallet som ikke har besvart spørsmålet, før vi beregner andelen manglende svar på enkeltspørsmål.

Det eneste spørsmålet som har over 5 prosent manglende svar, er spørsmål 6 Hvilket år er hovedtøver født? Her er det 51 personer² som har latt feltet stå åpent. Av disse oppgir 23 i spørsmål 5 at de eier gården i fellesskap. Dersom begge driver gården sammen, er det vanskelig å sette fødselsår på en hovedbruker slik vi har bedt om. Dette kan være noe av grunnen til høg andel (12 prosent) manglende svar her. Brukerens alder er imidlertid kun en del av bakgrunnsvariablene i Fylkesmannens undersøkelse.

¹ Disse kommentarene er gjort anonyme, og presenteres i sin helhet i Vedlegg 2.

² I tillegg til de 7 som leverte blanke skjema.

2.7 Oppsummering datakvalitet

Den foreliggende undersøkelsen har en høy responsrate sammenlignet med andre postale undersøkelser, noe som styrker datamaterialets reliabilitet. Responsraten varierer noe mellom kommunene, og er lavest i Nærøy.

Manglende tid til uttesting av spørreskjemaet har ført til noen misforståelser blant respondentene og feilutfylling av enkelte spørsmål. Dette gjelder i første rekke for deltakere i samdrifter, der det har vært uklart om en skal svare for egen gård eller hele samdrifta. Dette er en kilde til usikkerhet når det gjelder brukenes størrelse. Spørsmålet om hovedbrukers kjønn og om hva som vil styrke eller svekke motivasjonen for å øke melkeproduksjonen har også noe usikkerhet knyttet til seg på grunn av misforståelser av skjemaet. For fylkesmannens formål med undersøkelsen er usikkerhet rundt sistnevnte spørsmål det mest kritiske.

Respondentene i undersøkelsen har i gjennomsnitt litt større melkekvote enn populasjonen i kommunene. Det største avviket er for Nærøy kommune. Fordelingen mellom konvensjonell drift og økologisk melkeproduksjon stemmer overens med tall for populasjonen. Vi har ikke kunnet teste utvalget for skjevheter i forhold til holdninger og framtidstro. Undersøkelsen har de vanlige kildekritiske utfordringene knyttet til strategisk besvarelse.

Det er små problemer med manglende svar på enkeltspørsmål i undersøkelsen. Det eneste spørsmålet som har mer enn 5 prosent frafall er knyttet til hovedutøverens fødselsår.

3. RESULTATER OG FUNN

I dette kapitlet presenterer vi resultatene fra spørreundersøkelsen til melkeprodusentene. Svarfordelingen på alle spørsmålene bringes i univariate diagrammer, krysstabeller der data vises kommunevis (kategoriske variabler) og som kommunevise gjennomsnittsverdier (kontinuerlige variabler). Der det er statistisk signifikante forskjeller¹ mellom kommunene er dette rapportert i underteksten til den aktuelle krysstabellen og diagrammene.

Vi har skrevet noen korte kommentarer til resultatene først i hvert underkapittel, men i all hovedsak er dette dokumentet en ren frekvensrapport.

Det er i tillegg gjort en bivariat analyse av sammenhengen mellom måten melkeproduksjonen er organisert på (enkeltbruk/samdrift) og hvilken type driftsbygning (løsdrift/båsfjøs) og innredning (melkestall/melkerobot) som benyttes.

Undervegs i framstillingen viser vi til spørsmålsnummeret fra spørreskjemaet, slik at det skal være mulig å slå opp på spørsmålslyden og svaralternativene i det vedlagte spørreskjemaet.

¹ Kjikvadrat/Cramers V for kategoriske variabler, eta² for kategorisk/kontinuerlig variabel, signifikansnivå .05. Se vedlegg om statistiske metoder for en kort oversikt/innføring i hva disse begrepene betyr.

3.1 Bruket og brukerne

59 prosent av melkeprodusentene i denne undersøkelsen har organisert melkeproduksjonen sin som enkeltbruk, mens 41 prosent inngår i samdrift med andre gårdsbruk (tabell 3-1). Den høyeste andelen samdriftsbønder finner vi i Levanger, her er mer enn hver andre melkeprodusent del av en samdrift. I Nærøy er mindre enn en av fire melkeprodusenter del av en samdrift. Også Snåsa har lavere andel i samdrift enn de tre innherredskommunene.

Det vanligste er å være to eller tre medlemmer i samdriften, og 70 prosent av respondentene som er i samdrift hører til i disse kategoriene (tabell 3-2). I Levanger har 40 prosent av samdriftene fire eller fem medlemmer, og i Nærøy er det tilsvarende tallet 36 prosent. I Steinkjer, Verdal og Snåsa er det 20-22 prosent samdrifter med fire eller fem medlemmer. Andelen aktive medlemmer øker med antall medlemmer i samdrifta. 76 prosent av samdriftene har en eller to aktive medlemmer (tabell 3-3).

Gjennomsnittlig kvotestørrelse for melkebrukene i undersøkelsen er 137.522 liter per år (tabell 3-4/figur 3-1). Cirka 13 prosent av melkeprodusentene oppgir at de leier kvote, i gjennomsnitt utgjør leid kvote litt over 85.000 liter (tabell 3-5).

Gjennomsnittlig har melkeproduksjonsbrukene et areal på litt i underkant av 300 dekar til disposisjon (figur 3-2). Det er forskjeller på kommunene, og de største arealene finner vi i Steinkjer. Nærøy har de minste arealene til disposisjon per melkebruk (tabell 3-6). 61 prosent av de som har oppgitt arealdata, har leiejord i tillegg til egen jord. Størrelsen på det leide arealet er størst i Steinkjer, og lavest i Verdal (tabell 3-7).

Gårdsbrukene eies i stor grad av menn (54 prosent) eller av et gårdbrukerpar i fellesskap (39 prosent) (tabell 3-8). Andelen gårdsbruk som eies av kvinner alene er 7 prosent. Hovedutøveren på bruket er i ni av ti tilfeller en mann (tabell 3-9). Gjennomsnittsalderen til hovedutøveren er 49 år i 2011 (figur 3-3, tabell 3-10).

Åtte av ti melkeprodusenter er gift eller samboende. Flest aleneboende melkeprodusenter finner vi i Nærøy kommune (tabell 3-11). Blant de som er gifte eller samboende, tar 36 prosent av ektefellene/samboerne del i gårdsdrifta. Her er det forskjeller mellom kommunene: Lavest deltakelse er det i Levanger med 22 prosent, høyest deltakelse av ektefelle og samboer er i Snåsa med 58 prosent (tabell 3-12).

Spørsmål 1:

Tabell 3-1 Organisering av dagens melkeproduksjon. N = 460 (alle melkeprodusenter). Det er signifikante forskjeller mellom kommunene.

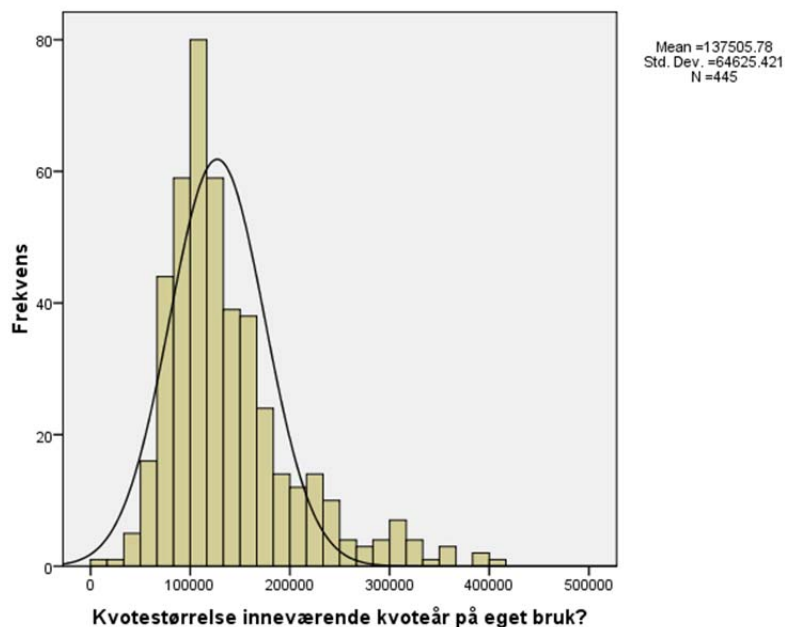
	Lokalisering					Total
	Levanger	Verdal	Steinkjer	Snåsa	Nærøy	
Enkeltbruk	61 48.0%	39 58.2%	91 57.2%	34 70.8%	45 76.3%	270 58.7%
Samdrift	66 52.0%	28 41.8%	68 42.8%	14 29.2%	14 23.7%	190 41.3%
Total	127 100.0%	67 100.0%	159 100.0%	48 100.0%	59 100.0%	460 100.0%

Tabell 3-2 Samdrifter fordelt på størrelse (antall medlemmer). N=190 (de som har svart at de er i samdrift). Det er signifikante forskjeller mellom kommunene.

	Lokalisering					Total
	Levanger	Verdal	Steinkjer	Snåsa	Nærøy	
2 medlemmer	26 39.4%	18 64.3%	41 60.3%	6 42.9%	2 14.3%	93 48.9%
3 medlemmer	13 19.7%	4 14.3%	12 17.6%	5 35.7%	7 50.0%	41 21.6%
4 medlemmer	18 27.3%	3 10.7%	7 10.3%	1 7.1%	2 14.3%	31 16.3%
5 medlemmer	9 13.6%	3 10.7%	8 11.8%	2 14.3%	3 21.4%	25 13.2%
Total	66 100.0%	28 100.0%	68 100.0%	14 100.0%	14 100.0%	190 100.0%

Tabell 3-3 Samdrifter fordelt på antall aktive medlemmer.
N=181 (de som har svart at de er i samdrift).

	Lokalisering					Total
	Levanger	Verdal	Steinkjer	Snåsa	Nærøy	
0 aktive medl.	0 .0%	0 .0%	1 1.6%	0 .0%	0 .0%	1 .6%
1 aktive medl.	26 41.3%	12 42.9%	14 22.2%	3 21.4%	2 15.4%	57 31.5%
2 aktive medl.	21 33.3%	13 46.4%	31 49.2%	7 50.0%	9 69.2%	81 44.8%
3 aktive medl.	10 15.9%	1 3.6%	8 12.7%	4 28.6%	2 15.4%	25 13.8%
4 aktive medl.	6 9.5%	0 .0%	7 11.1%	0 .0%	0 .0%	13 7.2%
5 aktive medl.	0 .0%	2 7.1%	2 3.2%	0 .0%	0 .0%	4 2.2%
Total	63 100.0%	28 100.0%	63 100.0%	14 100.0%	13 100.0%	181 100.0%

Spørsmål 2:

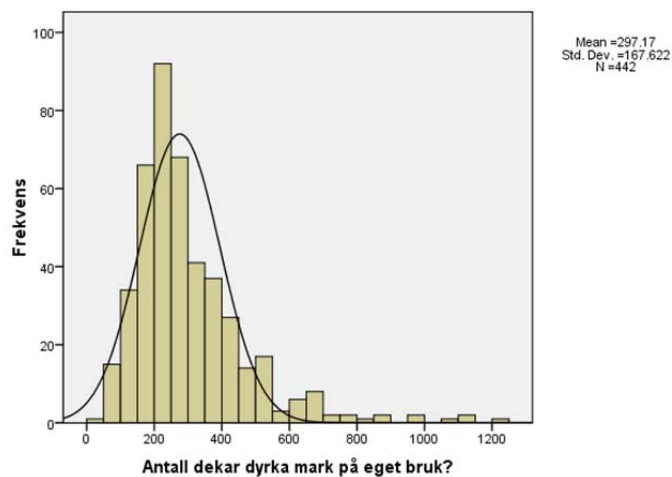
Figur 3-1 Kvotestørrelse inneværende kvoteår på eget bruk. N = 445 (alle melkeprodusenter). Oppgitt i liter.

Tabell 3-4 Melkekvote størrelse inneværende kvoteår på eget bruk. N=444 (alle melkeprodusenter). Oppgitt i antall liter melk.

Kommune	Snittkvote (antall liter)	Antall produsenter	Standardavvik (antall liter)
Levanger	141073.9	118	72346.1
Verdal	132728.4	66	58366.9
Steinkjer	140213.2	156	63833.2
Snåsa	120764.2	46	51862.8
Nærøy	141809.0	58	66192.7
Total	137522.7	444	64697.3

Tabell 3-5 Herav leid melkevot. N=58 (alle som har svart at de leier kvote).
Oppgitt i antall liter melk.

Kommune	Snitt leid kvote (antall liter)	Antall produsenter	Standardavvik (antall liter melk)
Levanger	104588.24	17	78963.646
Verdal	61844.85	13	32924.780
Steinkjer	89915.93	14	40908.343
Snåsa	57125.00	8	28377.242
Nærøy	107435.83	6	68360.788
Total	85214.16	58	57215.482

Spørsmål 3:

Figur 3-2 Antall dekar dyrka mark på eget bruk. $N=442$ (alle melkeprodusenter). Oppgitt i dekar. Gjennomsnitt er 297 dekar.

Tabell 3-6 Antall dekar dyrket areal som bruket disponerer. $N=441$ (alle melkeprodusenter). Det er statistisk signifikante forskjeller mellom kommunene.

Kommune	Snittareal (dekar)	Antall produsenter	Standardavvik (dekar)
Levanger	298.58	122	194.055
Verdal	285.63	63	142.513
Steinkjer	324.47	154	176.927
Snåsa	274.80	45	115.312
Nærøy	251.07	57	129.101
Total	297.20	441	167.811

Tabell 3-7 Herav leid jord? N=269 (de som har leid tilleggsjord). Det er statistisk signifikante forskjeller mellom kommunene.

Kommune	Snitt leid areal (dekar)	Antall produsenter	Standardavvik (dekar)
Levanger	134.61	69	156.634
Verdal	90.39	44	67.461
Steinkjer	140.61	88	132.742
Snåsa	112.42	24	91.482
Nærøy	98.20	44	76.535
Total	121.41	269	121.462

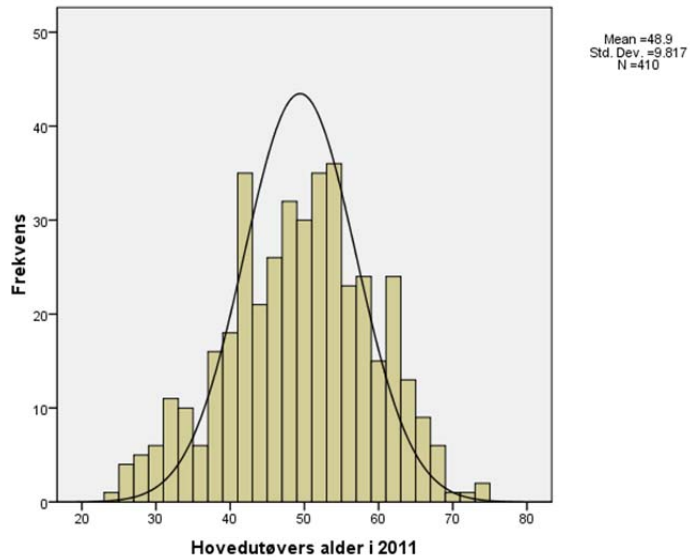
Spørsmål 4:Tabell 3-8 Hovedutøverens kjønn. N=458 (alle melkeprodusenter).¹

	Lokalisering					Total
	Levanger	Verdal	Steinkjer	Snåsa	Nærøy	
Kvinne	13 10.2%	8 11.9%	19 11.9%	6 12.8%	6 10.3%	52 11.4%
Mann	114 89.8%	59 88.1%	140 88.1%	41 87.2%	52 89.7%	406 88.6%
Total	127 100.0%	67 100.0%	159 100.0%	47 100.0%	58 100.0%	458 100.0%

¹ Det er noen problemer med datagrunnlaget på dette spørsmålet, se kapittel 2.3 for detaljer.

Spørsmål 5:*Tabell 3-9 Eiers kjønn. N = 455 (alle melkeprodusenter).*

	Lokalisering					Total
	Levanger	Verdal	Steinkjer	Snåsa	Nærøy	
Kvinne	8 6.3%	5 7.5%	11 7.0%	7 15.2%	2 3.4%	33 7.3%
Mann	71 55.9%	37 55.2%	84 53.5%	19 41.3%	36 62.1%	247 54.3%
I fellesskap	48 37.8%	25 37.3%	62 39.5%	20 43.5%	20 34.5%	175 38.5%
Total	127 100.0%	67 100.0%	157 100.0%	46 100.0%	58 100.0%	455 100.0%

Spørsmål 6:

Figur 3-3 Hovedutøverens alder i 2011. N = 410 (alle melkeprodusenter). Oppgitt i antall år. Snittalder er 49 år.

Tabell 3-10 Hovedutøvers alder i 2011 fordelt på kommuner. N=409 (alle melkeprodusenter). Oppgitt i antall år.

Kommune	Snittalder (antall år)	Antall produsenter	Standardavvik (antall år)
Levanger	48.19	111	9.869
Verdal	47.44	59	8.951
Steinkjer	49.27	142	10.263
Snåsa	50.42	43	8.564
Nærøy	50.02	54	10.291
Total	48.93	409	9.811

Spørsmål 7:*Tabell 3-11 Er hovedtøver gift eller samboende? N=459 (alle melkeprodusenter).*

	Lokalisering					Total
	Levanger	Verdal	Steinkjer	Snåsa	Nærøy	
Nei	16 12.7%	14 20.9%	30 18.9%	7 14.6%	17 28.8%	84 18.3%
Ja	110 87.3%	53 79.1%	129 81.1%	41 85.4%	42 71.2%	375 81.7%
Total	126 100.0%	67 100.0%	159 100.0%	48 100.0%	59 100.0%	459 100.0%

Tabell 3-12 Er ektefelle/samboer aktiv i dagens drift? N=373 (de melkeprodusentene som oppgir at de er gift eller samboende). Det er signifikante forskjeller mellom kommunene.

	Lokalisering					Total
	Levanger	Verdal	Steinkjer	Snåsa	Nærøy	
Nei	85 78.0%	32 61.5%	74 57.4%	17 42.5%	30 69.8%	238 63.8%
Ja	24 22.0%	20 38.5%	55 42.6%	23 57.5%	13 30.2%	135 36.2%
Total	109 100.0%	52 100.0%	129 100.0%	40 100.0%	43 100.0%	373 100.0%

3.2 Melkeproduksjonen og driftsbygningene

93 prosent av melkeprodusentene oppgir at de driver konvensjonell produksjon (figur 3-4). Andelen økologiske melkeprodusenter er høyest i Snåsa med 10 prosent og lavest i Verdal med 1,5 prosent (tabell 3-13).

I gjennomsnitt er det 38 år siden driftsbygningen for melkeproduksjonen ble bygd (figur 3-5). Her er det forskjeller mellom kommunene: De eldste driftsbygningene finner vi i Snåsa med et gjennomsnitt på 45 år, og det er også her variasjonen i alder på bygninger (standardavviket) er størst (tabell 3-14). Bygningene er nyest i Nærøy (32 år) og Levanger (34 år). Som vi ser av figur 3 er det en produsent som rapporterer en bygning som er mer enn 200 år gammel. Denne "utliggeren" er lokalisert i Levanger, og den hever bygningenes snittalder i Levanger med to år.

220 av respondentene (48 prosent) oppgir at driftsbygningen der dagens melkeproduksjon foregår er betydelig modernisert etter byggeåret. Denne oppgraderingen skjedde i snitt for 16 år siden (figur 3-6). Det er små forskjeller mellom kommunene når det gjelder modernisering av driftsbygninger (tabell 3-15).

44 prosent av melkeprodusentene oppgir at driftsbygningen der produksjonen foregår er et løsdriftsfjøs. Det er forskjeller mellom kommunene, og den høyeste andelen løsdriftsfjøs finner vi i Steinkjer (53 prosent). Færrest løsdriftsfjøs er det i Verdal, der hvert fjerde fjøs er løsdrift (figur 3-8/tabell 3-16).

Av de som har løsdriftsfjøs, har 44 prosent melkerobot (figur 3-7). Verdal og Nærøy har større andel melkeroboter enn de øvrige kommunene (tabell 3-17).

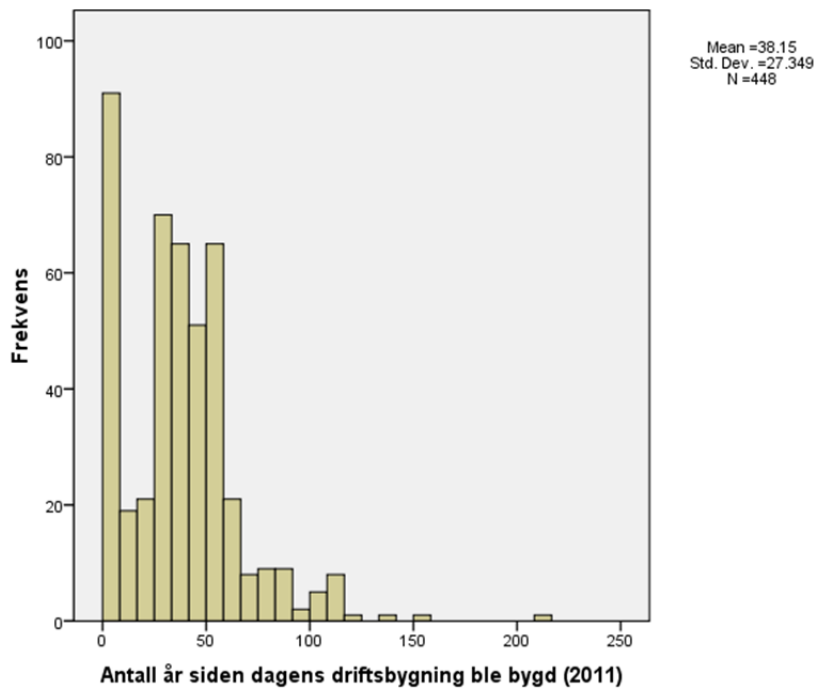
Det er en klar sammenheng mellom det å være i samdrift og ha løsdriftsfjøs blant respondentene våre. Mens 24 prosent av melkeprodusenter på enkeltbruk oppgir at driftsbygningen er et løsdriftsfjøs, sier 73 prosent av produsentene i samdrift det samme (tabell 3-18). Blant de produsentene som produserer melk i løsdriftsfjøs, er det også klare sammenhenger mellom organisering av produksjonen og om en har melkestall eller melkerobot. 79 prosent av produsenter på enkeltbruk har melkestall, mens det tilsvarende tallet for produsenter i samdrift er 47 prosent (tabell 3-19).

44 prosent av melkeprodusentene vurderer det slik at dagens driftsbygning vil være tilfredsstillende og formålstjenlig for melkeproduksjon i mer enn 10 år framover. 25 prosent mener driftsbygningen ikke vil være formålstjenlig lenger enn 5 år fra nå (figur 3-9 og 3-10/tabell 3-20). Melkeprodusentene i Steinkjer er de som vurderer behovet for oppgradering innen fem år som størst, hver tredje produsent mener dagens bygning ikke vil holde mål lenger enn fem år til (tabell 3-20).

270 respondenter har svart på spørsmålet om hvilket alternativ som er mest relevant dersom driftsbygningen må renoveres innen 10 år – det vil si noen flere enn de som krysset av for dette alternativet på forrige spørsmål. 28 prosent av produsentene vet ikke hva de skal gjøre i forhold til renovering, mens 26 prosent svarer at det ikke er

aktuelt å renovere bygningen. De resterende 46 prosentene fordeler seg ganske jevnt på alternativene renovering/modernisering, påbygging og nybygg (tabell 3-21).

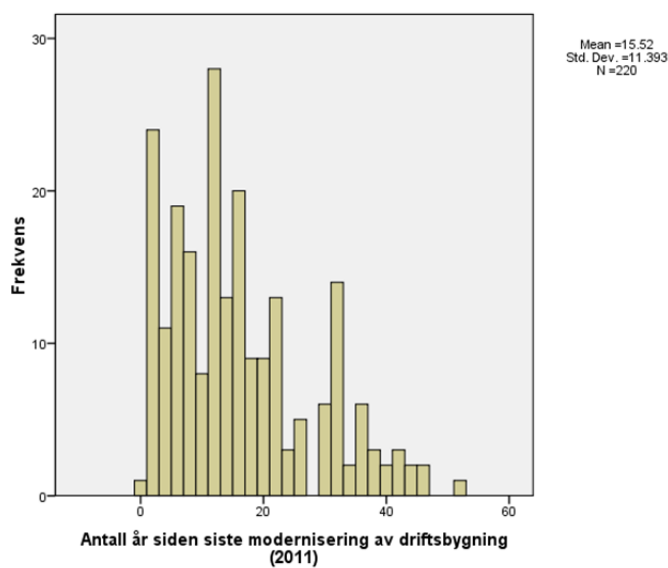
Det er til dels store ulikheter mellom kommunene i hva man ser for seg å gjøre med driftsbygningene (figur 3-11/ tabell 3-21). Mens mange i Steinkjer (32 prosent) og Nærøy (34 prosent) har bestemt seg for å ikke fornye driftsbygningene, er usikkerheten stor i Levanger (42 prosent) og Verdal (42 prosent). I Nærøy er det klart færrest som har svart vet ikke (8 prosent). Størst vilje til å bygge på og bygge nytt er det i Nærøy.

Spørsmål 10:

Figur 3-5 Antall år siden dagens driftsbygning ble bygd (2011). N=448 (alle melkeprodusenter). Oppgitt i antall år.

Tabell 3-14 Antall år siden dagens driftsbygning ble bygd 8/2011). N=447 (alle melkeprodusenter). Oppgitt i antall år. Det er en signifikant forskjell mellom kommunene.

Kommune	Snittalder (antall år)	Antall produsenter	Standardavvik (antall år)
Levanger	33.55	125	30.309
Verdal	39.41	63	19.297
Steinkjer	41.04	154	26.023
Snåsa	45.45	47	31.005
Nærøy	32.33	58	26.219
Total	38.05	447	27.304

Figur 3-6 Antall år siden siste modernisering av driftsbygning (2011). N=220 (de som har modernisert driftsbygningen betydelig etter at den ble bygd). Oppgitt i antall år.

Tabell 3-15 Antall år siden siste modernisering av driftsbygning (2011). N=220 (de som har modernisert driftsbygningen betydelig etter at den ble bygd). Oppgitt i antall år.

Kommune	Snittalder (antall år)	Antall produsenter	Standardavvik (antall år)
Levanger	17.67	45	12.701
Verdal	14.50	30	11.132
Steinkjer	14.44	91	10.972
Snåsa	16.50	28	11.101
Nærøy	15.69	26	11.313
Total	15.52	220	11.393

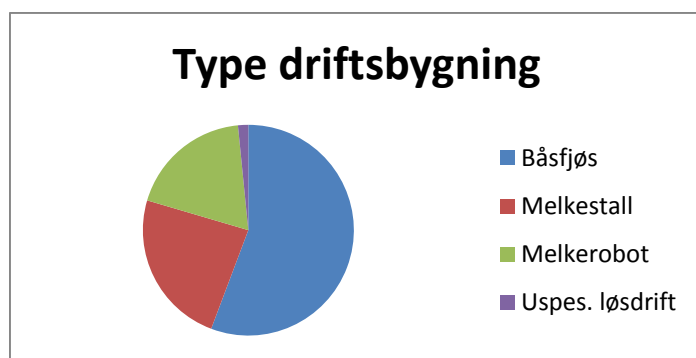
Spørsmål 11:

Tabell 3-16 Type driftsbygning. N=445 (alle melkeprodusenter). Det er signifikante forskjeller mellom kommunene.

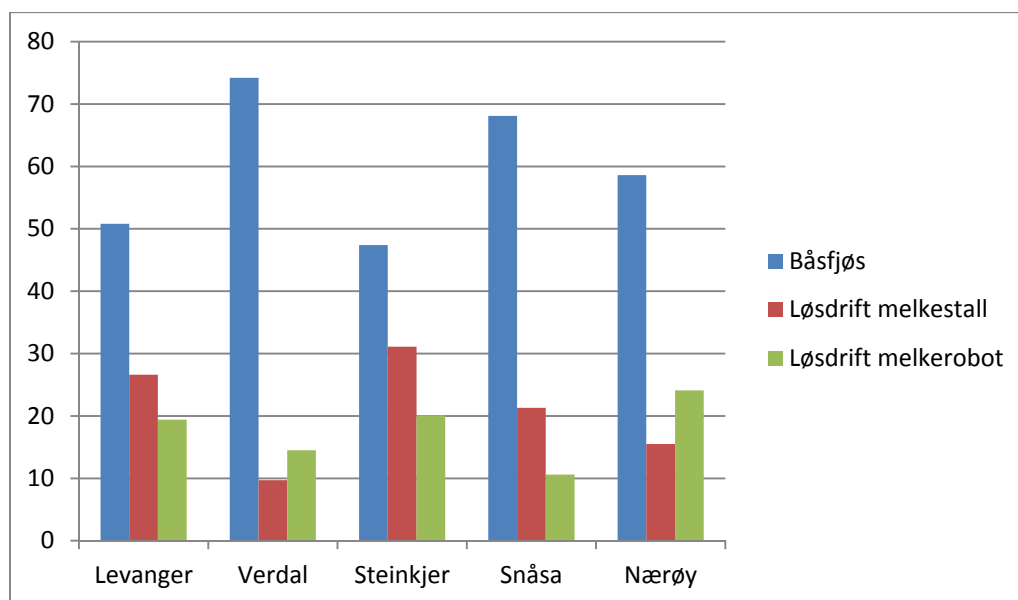
	Lokalisering					Total
	Levanger	Verdal	Steinkjer	Snåsa	Nærøy	
Båsfjøs	63 50.8%	46 74.2%	73 47.4%	32 68.1%	34 58.6%	248 55.7%
Løsdriftsfjøs	61 49.2%	16 25.8%	81 52.6%	15 31.9%	24 41.4%	197 44.3%
Total	124 100.0%	62 100.0%	154 100.0%	47 100.0%	58 100.0%	445 100.0%

Tabell 3-17 Melkestall eller melkerobot? N=190 (de som oppgir at de har løsdriftsfjøs).

	Lokalisering					Total
	Levanger	Verdal	Steinkjer	Snåsa	Nærøy	
Melkestall	33 57.9%	6 40.0%	48 60.0%	10 66.7%	9 39.1%	106 55.8%
Melkerobot	24 42.1%	9 60.0%	32 40.0%	5 33.3%	14 60.9%	84 44.2%
Total	57 100.0%	15 100.0%	80 100.0%	15 100.0%	23 100.0%	190 100.0%

Figur 3-7 Type driftsbygning. N= 445 (alle melkeprodusenter). Kategorien Uspesifisert løsdrift viser til de som har svart løsdrift, men ikke krysset for verken melkestall eller robot.

Figur 3-8 Type drift/driftsbygning. N=445 (alle melkeprodusenter i undersøkelsen¹). Prosent.

¹ Sju respondenter har ikke oppgitt hvilken type løsdriftsfjøs de har – de er ikke inkludert i de røde og grønne søylene (utgjør 1,6 prosent av de som har svart).

Tabell 3-18 *Hva slags type driftsbygning finner vi hos produsenter med enkeltbruk/i samdrift? N=457 (alle melkeprodusenter). Sammenhengen mellom type driftsbygning og organisering av produksjonen er statistisk signifikant.*

	Organisering av melkeproduksjonen:		Total
	Enkeltbruk (antall produsenter)	Samdrift (antall produsenter)	
Båsfjøs	206 76.0%	50 26.9%	256 56.0%
Løsdriftsfjøs	65 24.0%	136 73.1%	201 44.0%
Total	271 100.0%	186 100.0%	457 100.0%

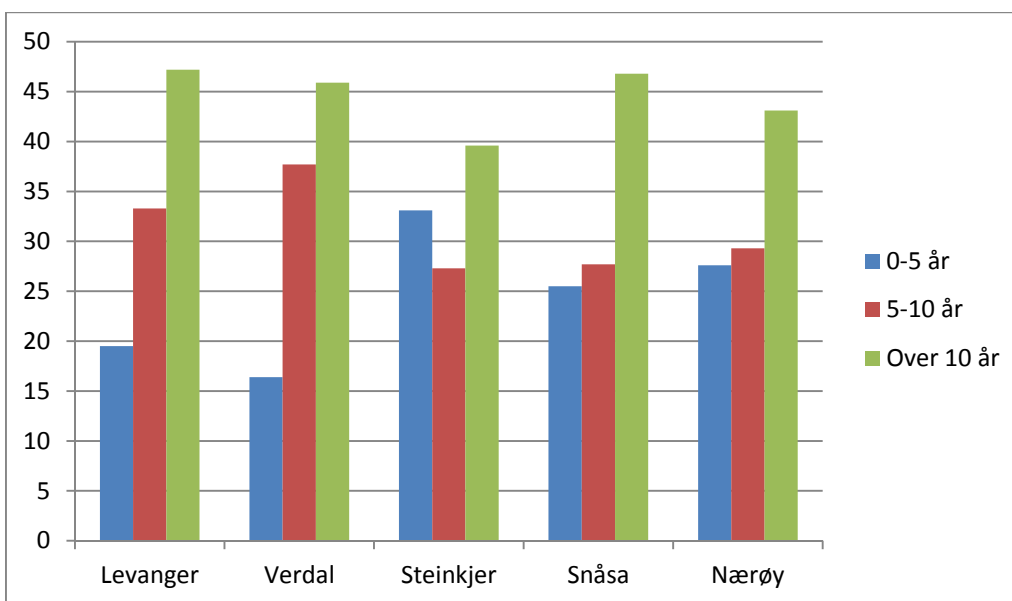
Tabell 3-19 *Hva slags type produksjonsløsning finner vi hos produsenter med enkeltbruk og samdrift? N=194 (melkeprodusenter som har løsdriftsfjøs). Sammenhengen er statistisk signifikant.*

	Organisering av melkeproduksjonen:		Total
	Enkeltbruk (antall produsenter)	Samdrift (antall produsenter)	
Melkestall	48 78.7%	62 46.6%	110 56.7%
Melkerobot	13 21.3%	71 53.4%	84 43.3%
Total	61 100.0%	133 100.0%	194 100.0%

Spørsmål 12:

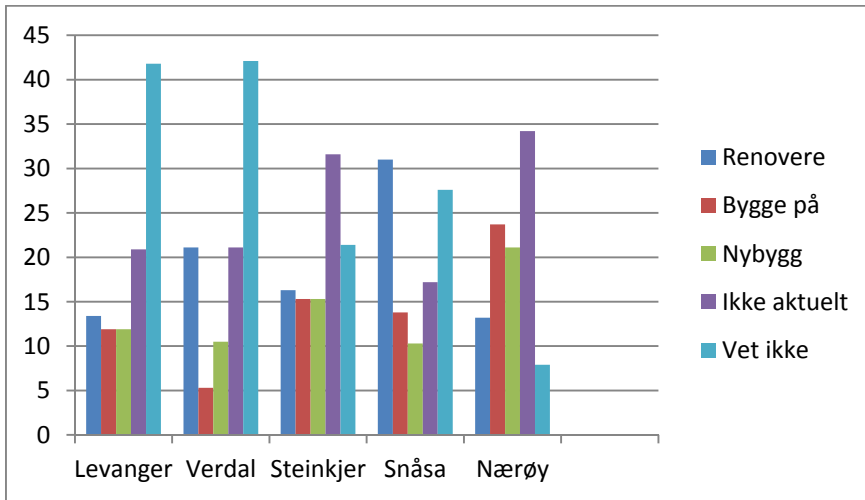
Figur 3-9 Hvor lenge er dagens driftsbygning tilfredsstillende for melkeproduksjon? N=443 (Alle melkeprodusenter).

Figur 3-10 Hvor lenge er dagens driftsbygning tilfredsstillende for melkeproduksjon? N= 443 (alle melkeprodusenter). Prosent.

Tabell 3-20 *Hvor lenge er dagens driftsbygning tilfredsstillende for melkeproduksjon? N=443 (alle melkeprodusenter).*

	Lokalisering					Total
	Levanger	Verdal	Steinkjer	Snåsa	Nærøy	
0-5 år	24 19.5%	10 16.4%	51 33.1%	12 25.5%	16 27.6%	113 25.5%
5-10 år	41 33.3%	23 37.7%	42 27.3%	13 27.7%	17 29.3%	136 30.7%
Over 10 år	58 47.2%	28 45.9%	61 39.6%	22 46.8%	25 43.1%	194 43.8%
Total	123 100.0%	61 100.0%	154 100.0%	47 100.0%	58 100.0%	443 100.0%

Spørsmål 13:

Figur 3-11 Hvilke utbedringer mener du det er aktuelt å gjøre med driftsbygningen? N=270 (melkeprodusenter som mener driftsbygningen trengs å renoveres innen 10 år). Prosent. Det er signifikante forskjeller mellom kommunene.

Tabell 3-21 Hvis du mener at driftsbygningen bør renoveres innen 10 år, hvilket alternativ ser du for deg? N=270. Det er signifikante forskjeller mellom kommunene.

	Lokalisering					Total
	Levanger	Verdal	Steinkjer	Snåsa	Nærøy	
Renovering/modernisering	9 13.4%	8 21.1%	16 16.3%	9 31.0%	5 13.2%	47 17.4%
Påbygging	8 11.9%	2 5.3%	15 15.3%	4 13.8%	9 23.7%	38 14.1%
Nybygg	8 11.9%	4 10.5%	15 15.3%	3 10.3%	8 21.1%	38 14.1%
Ikke aktuelt med fornying	14 20.9%	8 21.1%	31 31.6%	5 17.2%	13 34.2%	71 26.3%
Vet ikke	28 41.8%	16 42.1%	21 21.4%	8 27.6%	3 7.9%	76 28.1%
Total	67 100.0%	38 100.0%	98 100.0%	29 100.0%	38 100.0%	270 100.0%

3.3 Motivasjon for å være melkeprodusent

Hvis melkeprodusentene kunne valgt yrke på nytt, ville under halvparten (44 prosent) valgt å bli melkebonde på nytt. 12 prosent ville blitt bonde, men med en annen produksjon enn melk. 44 prosent svarer enten at de ville valgt et annet yrke eller at de ikke vet hva de hadde valgt (figur 3-12/tabell 3-22).

Vi har spurt melkeprodusentene om hva som vil styrke hans eller hennes motivasjon for å være melkeprodusent. Her har hver respondent satt inntil tre kryss. Svarene er presentert i figur 3-13. Tekstene til søylene er kortformer av alternativene melkeprodusentene ble bedt om å velge fra. For fullstendig spørsmålslyd viser vi til vedlagte spørreskjema.

Nesten alle (95 prosent) har krysset av for alternativet Bedring av økonomien/rammevilkårene. Dernest er det Mer ferie og fritid (57 prosent) som får flest kryss. Også Rekruttering/ny generasjon som ønsker å drive (35 prosent) og Bredt og aktivt produsentmiljø (23 prosent) ser ut til å ha betydning for mange, mens Samarbeid (f. eks. samdrift eller maskinsamarbeid), Aktiv deltakelse fra samboer eller ektefelle og Annet¹ ser ut til å ha mindre betydning (begge er valgt av under 10 prosent). Det er ikke statistisk signifikante forskjeller mellom kommunene for noen av disse variablene, derfor presenteres data i søylediagram for alle respondentene samlet.

Vi har også spurt hva som kan svekke motivasjonen for å være melkeprodusent (figur 3-14). Svarene på dette spørsmålet "speiler" svarene på spørsmålet om hva som vil styrke motivasjonen. Også her dominerer økonomiske spørsmål og de aller fleste (97 prosent) har krysset av for Dårlig økonomi/rammevilkår. Deretter følger Mulighetene for ferie og fritid er for dårlig (54 prosent), Usikker rekruttering (30 prosent) og Lite og tynt produsentmiljø (19 prosent).

Det er statistisk signifikante forskjeller mellom kommunene når det gjelder om manglende deltakelse fra samboer/ektefelle vil svekke motivasjonen for å være melkeprodusent (figur 3-15/tabell 3-23). Bare 1,6 prosent av melkeprodusentene i Levanger vil få svekket motivasjon av at ektefellen ikke deltar i gårdsdrifta, mens 14,6 prosent av produsentene i Snåsa mener dette vil svekke motivasjonen. Hovedmønsteret er likevel at en forholdsvis liten andel av produsentene mener manglende deltakelse svekker motivasjonen (totalt 8 prosent). For de andre spørsmålene om hva som vil svekke motivasjonen er det bare små og ikke-signifikante forskjeller mellom kommunene, og resultatene er derfor rapportert samlet.

47 prosent av melkeprodusentene tror at de kommer til å være meget motivert eller litt motivert for jobben som melkeprodusent om fem år (figur 3-16). Størst er motivasjonen i Levanger, der 56 prosent tror de vil være litt eller meget motivert om fem år. Lavest er Steinkjer, der 40 prosent har svart det samme (figur 3-17).

¹ Her har respondentene hatt anledning til å skrive inn andre forhold som har betydning for motivasjonen. En del har gjort det, og disse svarene er vedlagt i anonymisert form.

Nesten en av tre melkeprodusenter er usikre i dette spørsmålet, og har svart vet ikke. En av fire tror de vil være umotiverte. Den høyeste andelen som tror de vil være umotiverte om fem år finnes i Steinkjer (32 prosent), mens den høyeste andelen usikre er i Nærøy kommune (40 prosent) (tabell 3-24).

En av tre melkeprodusenter har avklart rekrutteringssituasjonen på bruket, mens de øvrige 70 prosent svarer at det enten ikke er relevant problemstilling eller at spørsmålet ikke er avklart. Det er små forskjeller mellom kommunene her. Av de som har avklart rekrutteringssituasjonen, skal to av tre overlate gården til neste generasjon. Den siste tredjedelen skal selge gården ut av slekta (figur 3-18 og 3-19/tabell 3-25).

De som har svart at rekrutteringssituasjonen er avklart, og at neste generasjon skal ta over, er også bedt om å anslå hvor lenge det er til overtakelsen skjer. For 45 prosent av produsentene vil overtakelsen skje innen 5 år, og for ytterligere 41 prosent innen 10 år (tabell 3-26).

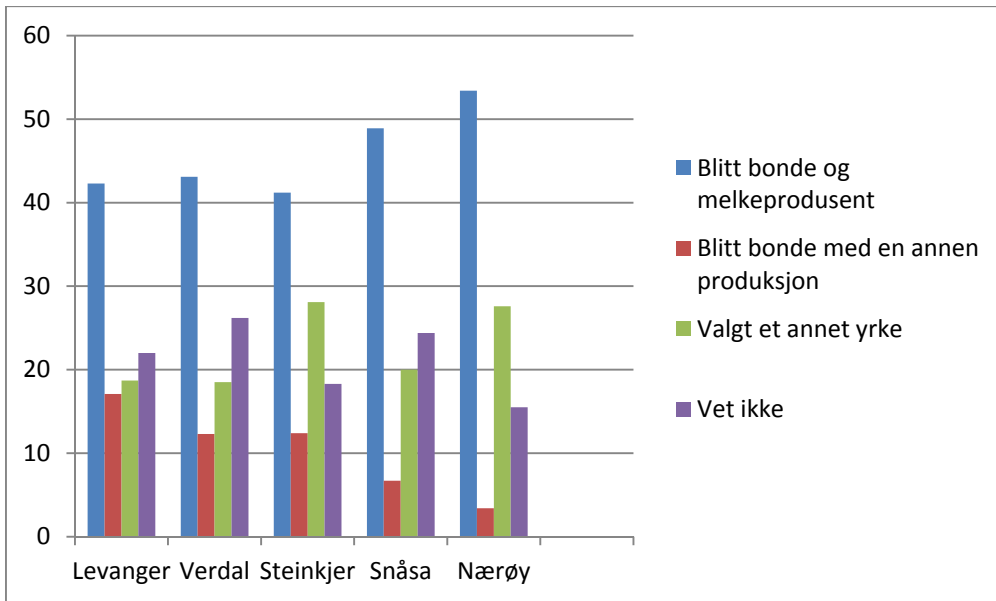
Om lag en tredjedel av melkeprodusentene har planer om å øke melkeproduksjonen på bruket. 42 prosent svarer at de ikke har slike planer, mens 23 prosent er usikre (vet ikke) (figur 3-21). Det er små forskjeller mellom kommunene her (figur 3-22/tabell 3-27).

De som har svart at de ønsker å øke melkeproduksjonen, er også bedt om å svare på hvorfor de ønsker dette. To av tre svarer at de ønsker å øke inntektsgrunnlaget sitt (figur 3-23). Det er små forskjeller mellom kommunene her (tabell 3-28).

Melkeprodusentene som ønsker å øke melkeproduksjonen, ble også spurt om hvordan de ønsker å gjøre dette. Litt over halvparten ønsker å gjøre dette innenfor dagens driftsbygninger på eget bruk. 37 prosent planlegger å utvide eller modernisere driftsbygningen på eget bruk, mens 7 prosent planlegger samdrift. (figur 3-25). Det er små forskjeller mellom kommunene i dette spørsmålet (figur 3-26/tabell 3-29).

De som ikke vet om de har konkrete planer eller ønsker om å utvide melkeproduksjonen, er spurt hva de ser som den største utfordringen i forhold til å øke produksjonen. 61 prosent svarer at dårlig lønnsomhet er den viktigste grunnen, mens 19 prosent mener tilgang til og pris på melkekvote er den største utfordringen (figur 3-27). Det er små forskjeller mellom kommunene her (figur 3-28/tabell 3-30).

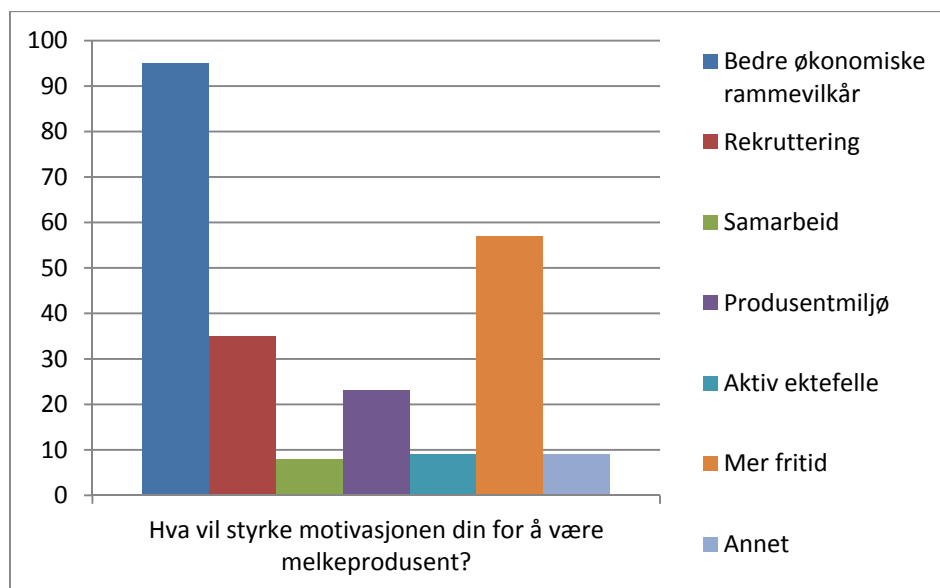
De som ikke vil øke produksjonen er bedt om å krysse av for den viktigste grunnen til dette. 42 prosent svarer at det er fordi de har nok arbeid i dagens driftsopplegg, mens 26 prosent sier det er fordi de planlegger å avvikle melkeproduksjonen (figur 3-29). Steinkjer skiller seg noe ut fra de andre kommunene ved å ha en høy andel som planlegger å avvikle melkeproduksjonen (39 prosent) mens de har færre som er fornøyd med dagens situasjon og som synes de har nok arbeid i dagens driftsopplegg (figur 3-30/tabell 3-31).

Spørsmål 14:

Figur 3-12 Hvis du kunne valgt yrke på nytt? N=444 (alle melkeprodusenter). Prosent av alle melkeprodusenter i kommunene.

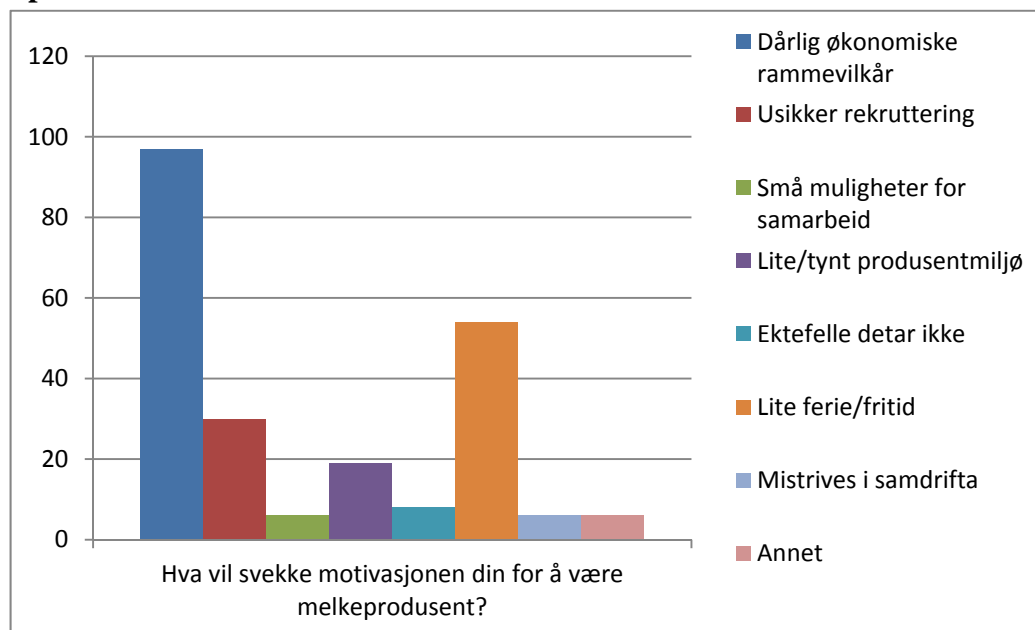
Tabell 3-22 Dersom du hadde mulighet til å gjøre ditt yrkesvalg på nytt? N=444.

	Lokalisering					Total
	Levanger	Verdal	Steinkjer	Snåsa	Nærøy	
Blitt bonde og melkeprodusent	52 42.3%	28 43.1%	63 41.2%	22 48.9%	31 53.4%	196 44.1%
Blitt bonde, men drevet med en annen produksjon	21 17.1%	8 12.3%	19 12.4%	3 6.7%	2 3.4%	53 11.9%
Valgt et annet yrke	23 18.7%	12 18.5%	43 28.1%	9 20.0%	16 27.6%	103 23.2%
Vet ikke	27 22.0%	17 26.2%	28 18.3%	11 24.4%	9 15.5%	92 20.7%
Total	123 100.0%	65 100.0%	153 100.0%	45 100.0%	58 100.0%	444 100.0%

Spørsmål 15¹:

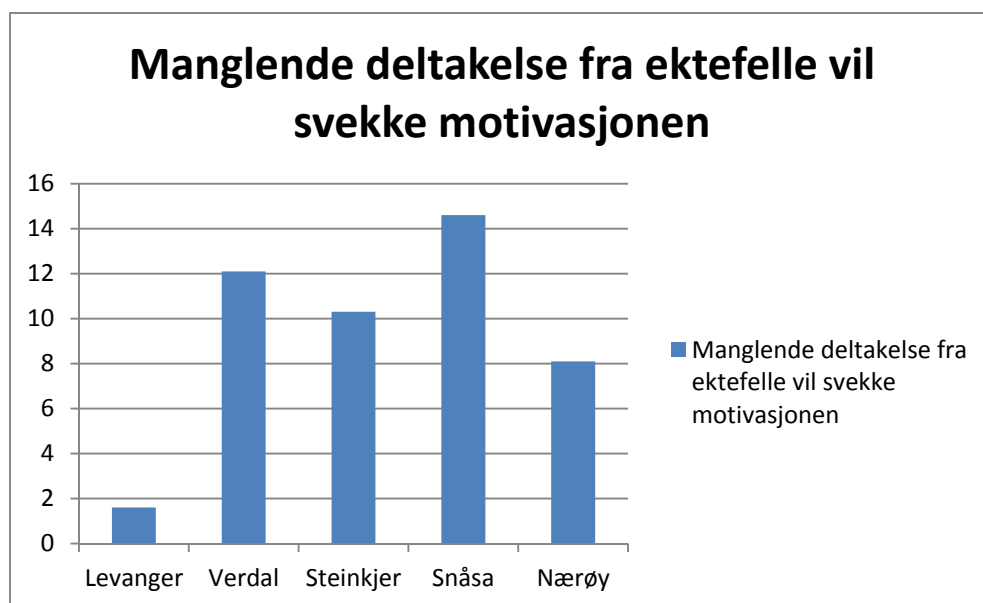
Figur 3-13 Hva vil styrke motivasjonen din for å være melkeprodusent? N=455. (alle melkeprodusenter). Tall i prosentandel som har krysset av for alternativet. En kan sette inntil 3 kryss.

¹ På spørsmål 15 kunne de som valgte Annet, skrive inn en kort kommentar. Disse kommentarene er i sin helhet listet ut i Vedlegg 3.

Spørsmål 16¹:

Figur 3-14 Hva vil svekke motivasjonen din for å være melkeprodusent? N=454 (alle melkeprodusenter). Tall er oppgitt i prosent. En kunne sette inntil tre kryss.

¹ På spørsmål 16 kunne de som valgte Annet, skrive inn en kort kommentar. Disse kommentarene er i sin helhet listet ut i Vedlegg 3.

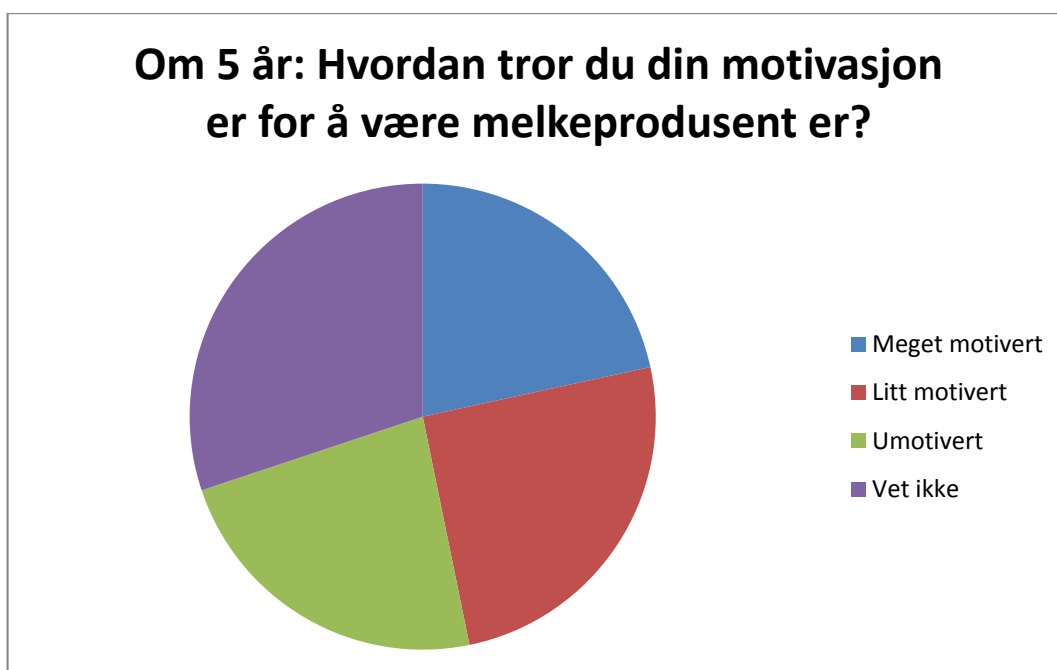

Figur 3-15 Vil manglende deltakelse fra ektefelle/samboer svekke motivasjonen for å være melkeprodusent? N=454 (alle melkeprodusenter). Oppgitt i prosent. Det er statistisk signifikante sammenhenger mellom kommunene.

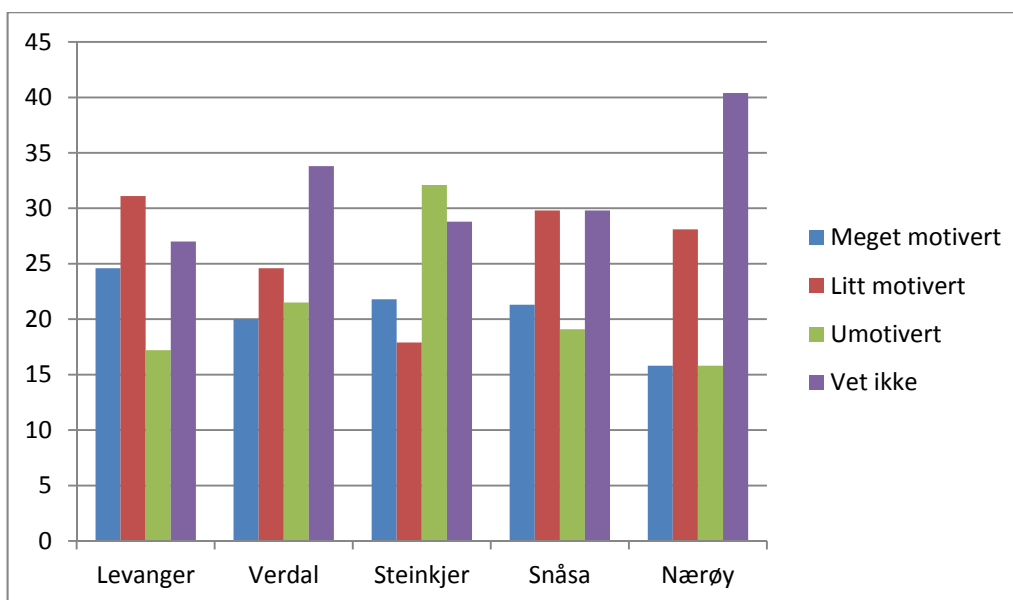
Tabell 3-23 Vil manglende deltakelse fra ektefelle/samboer svekke motivasjonen for å være melkeprodusent? N=454 (alle melkeprodusenter). En kunne sette inntil tre kryss. Sammenhengen mellom kommune og svar er statistisk signifikant.

	Lokalisering					Total
	Levanger	Verdal	Steinkjer	Snåsa	Nærøy	
Ikke valgt	123 98.4%	58 87.9%	140 89.7%	41 85.4%	55 93.2%	417 91.9%
Vil svekke motivasjonen	2 1.6%	8 12.1%	16 10.3%	7 14.6%	4 6.8%	37 8.1%
Total	125 100.0%	66 100.0%	156 100.0%	48 100.0%	59 100.0%	454 100.0%

Spørsmål 17:

Figur 3-16 Om 5 år: Hvordan tror du din motivasjon er for å være melkeprodusent? N=447 (alle melkeprodusenter). Prosent.

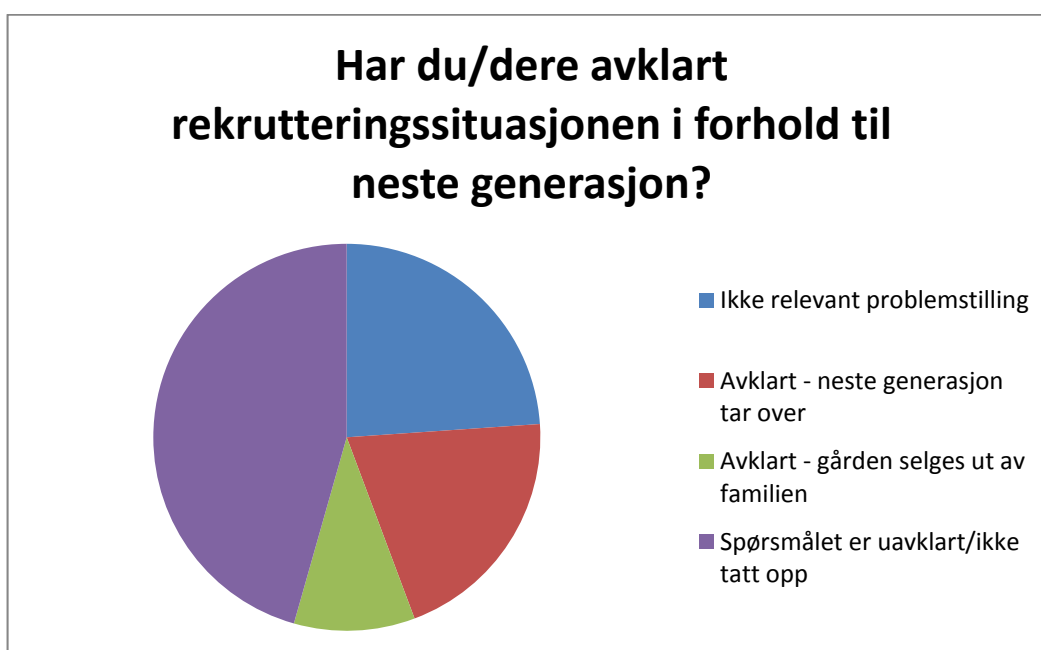

Figur 3-17 Om 5 år: Hvordan tror du din motivasjon er for å være melkeprodusent? N=447 (Alle melkeprodusenter). Prosent.

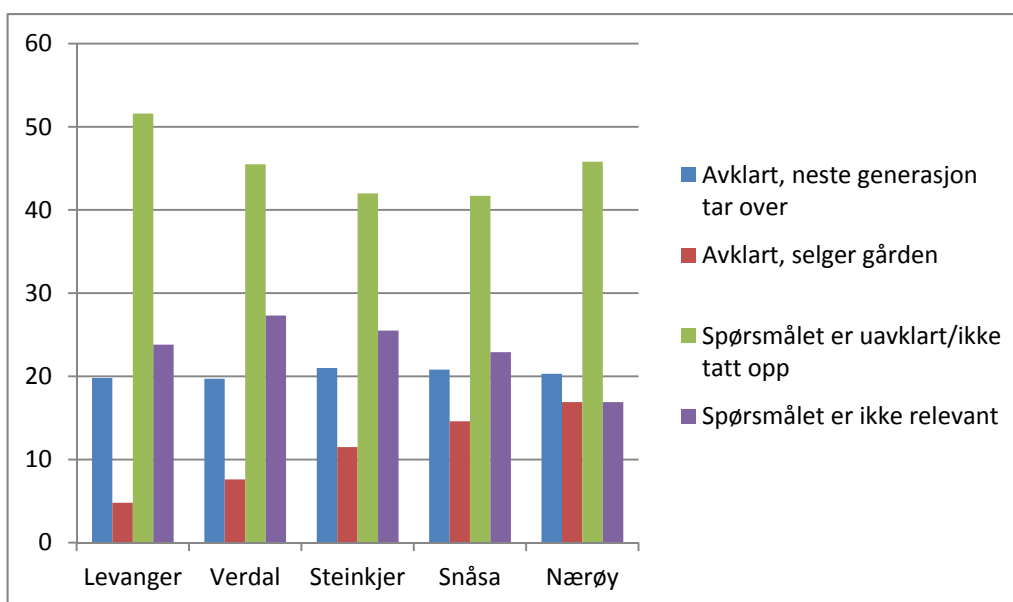
Tabell 3-24 Om 5 år: Hvordan tror du din motivasjon er for å være melkeprodusent? N=447 (alle melkeprodusenter).

	Lokalisering					Total
	Levanger	Verdal	Steinkjer	Snåsa	Nærøy	
Meget motivert	30 24.6%	13 20.0%	34 21.8%	10 21.3%	9 15.8%	96 21.5%
Litt motivert	38 31.1%	16 24.6%	28 17.9%	14 29.8%	16 28.1%	112 25.1%
Umotivert	21 17.2%	14 21.5%	50 32.1%	9 19.1%	9 15.8%	103 23.0%
Vet ikke	33 27.0%	22 33.8%	44 28.2%	14 29.8%	23 40.4%	136 30.4%
Total	122 100.0%	65 100.0%	156 100.0%	47 100.0%	57 100.0%	447 100.0%

Spørsmål 18:

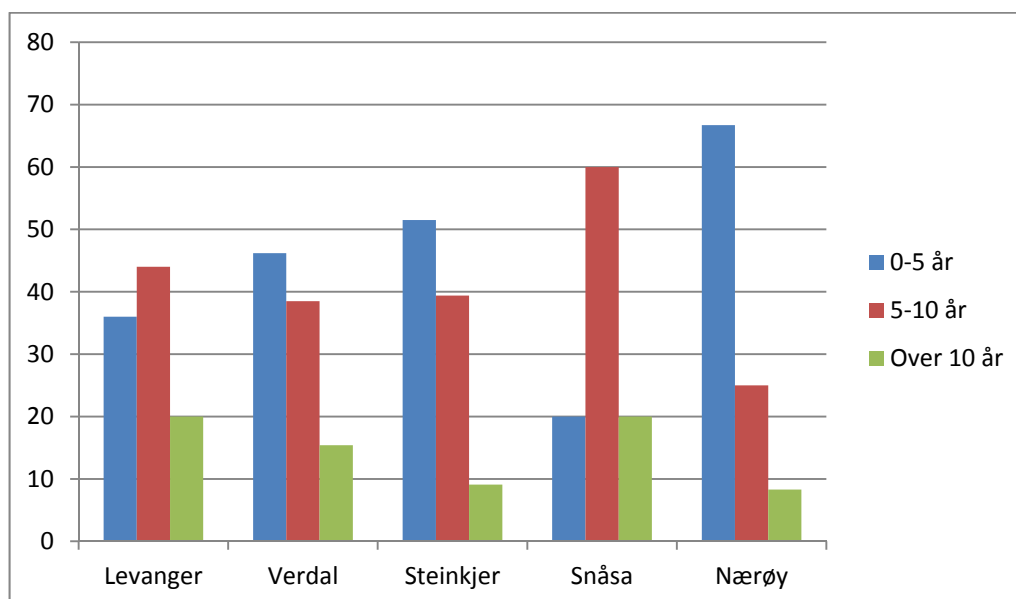
Figur 3-18 Har du/dere avklart rekrutteringsspørsmålet i forhold til neste generasjon? N=456 (alle melkeprodusenter). Prosent.

Figur 3-19 Har du/dere avklart rekrutteringssituasjonen i forhold til neste generasjon? N=456 (alle melkeprodusenter). Prosent.

Tabell 3-25 Har du/dere avklart rekutteringsspørsmålet i forhold til neste generasjon? N=456 (alle melkeprodusenter).

	Lokalisering					Total
	Levanger	Verdal	Steinkjer	Snåsa	Nærøy	
Ikke relevant problemstilling	30 23.8%	18 27.3%	40 25.5%	11 22.9%	10 16.9%	109 23.9%
Avklaring har blitt gjort og neste generasjon ønsker å overta.	25 19.8%	13 19.7%	33 21.0%	10 20.8%	12 20.3%	93 20.4%
Avklaring har blitt gjort og gården vil selges ut av nærmeste familie.	6 4.8%	5 7.6%	18 11.5%	7 14.6%	10 16.9%	46 10.1%
Spørsmålet er uavklart/ikke tatt opp	65 51.6%	30 45.5%	66 42.0%	20 41.7%	27 45.8%	208 45.6%
Total	126 100.0%	66 100.0%	157 100.0%	48 100.0%	59 100.0%	456 100.0%

Spørsmål 19:

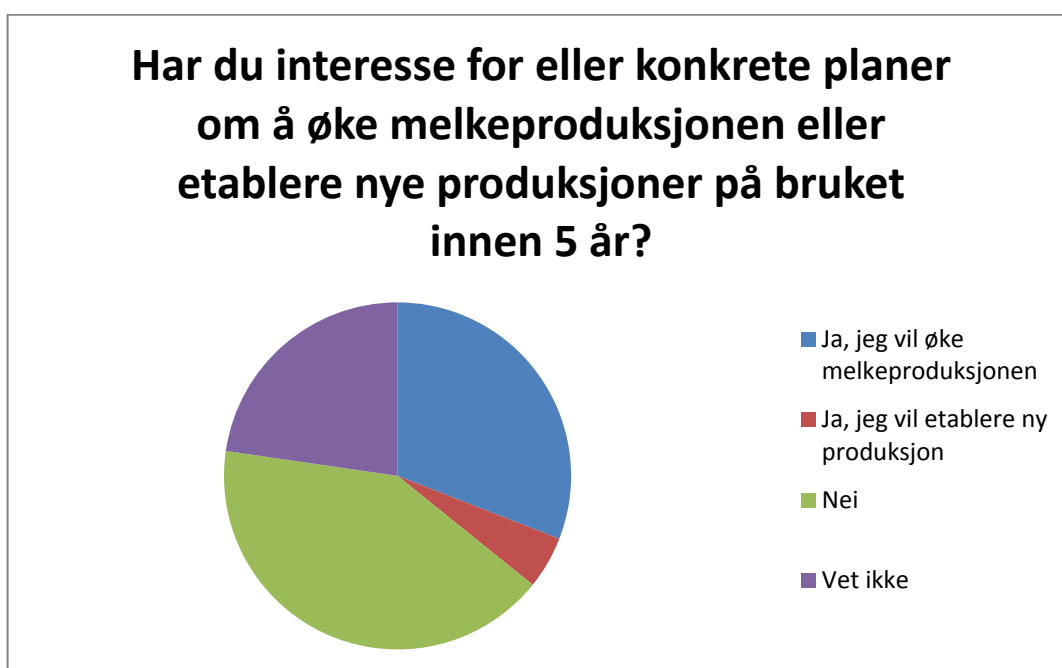
Figur 3-20 Hvor lenge er det til det er aktuelt for neste generasjon å ta over? N=93¹ (De som har svart at spørsmålet er avklart, og neste generasjon skal ta over). Prosent.

¹ Ved små utvalg kan de prosentvise forskjellene mellom kommunene virke store i søylediagram selv om det ikke er signifikante forskjeller. Små utvalg og mange mulige valgkategorier gjør det også problematisk å teste statistisk for signifikans. Vi oppfordrer til å tolke diagrammet med varsomhet.

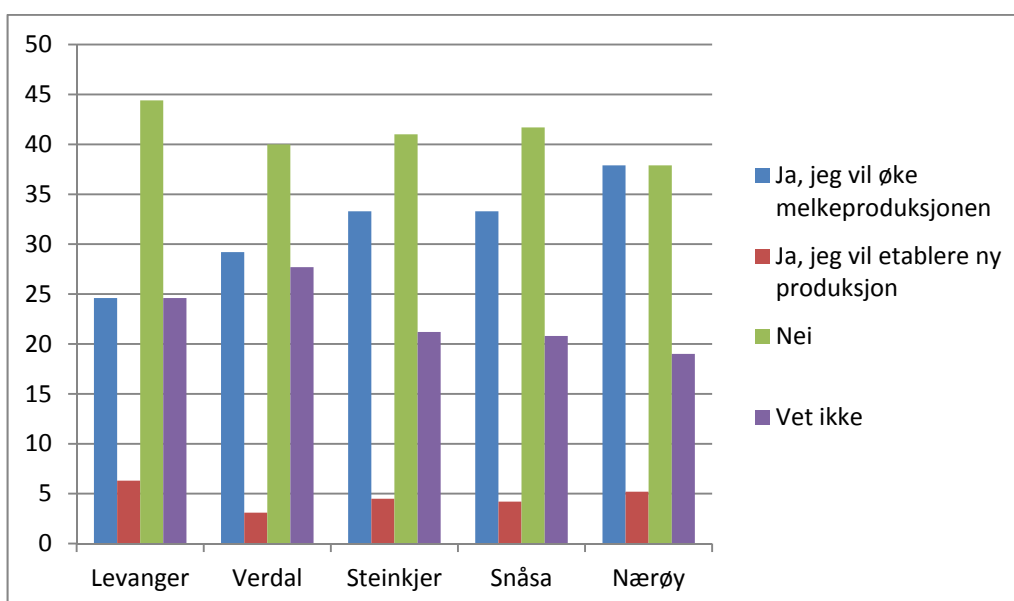
Tabell 3-26 *Hvor lenge er det til det er aktuelt for neste generasjon å ta over?
N=93 (de som har svart at rekruttering er avklart og neste generasjon overtar).*

	Lokalisering					Total
	Levanger	Verdal	Steinkjer	Snåsa	Nærøy	
0-5 år	9 36.0%	6 46.2%	17 51.5%	2 20.0%	8 66.7%	42 45.2%
5-10 år	11 44.0%	5 38.5%	13 39.4%	6 60.0%	3 25.0%	38 40.9%
Over 10 år	5 20.0%	2 15.4%	3 9.1%	2 20.0%	1 8.3%	13 14.0%
Total	25 100.0%	13 100.0%	33 100.0%	10 100.0%	12 100.0%	93 100.0%

Spørsmål 20:

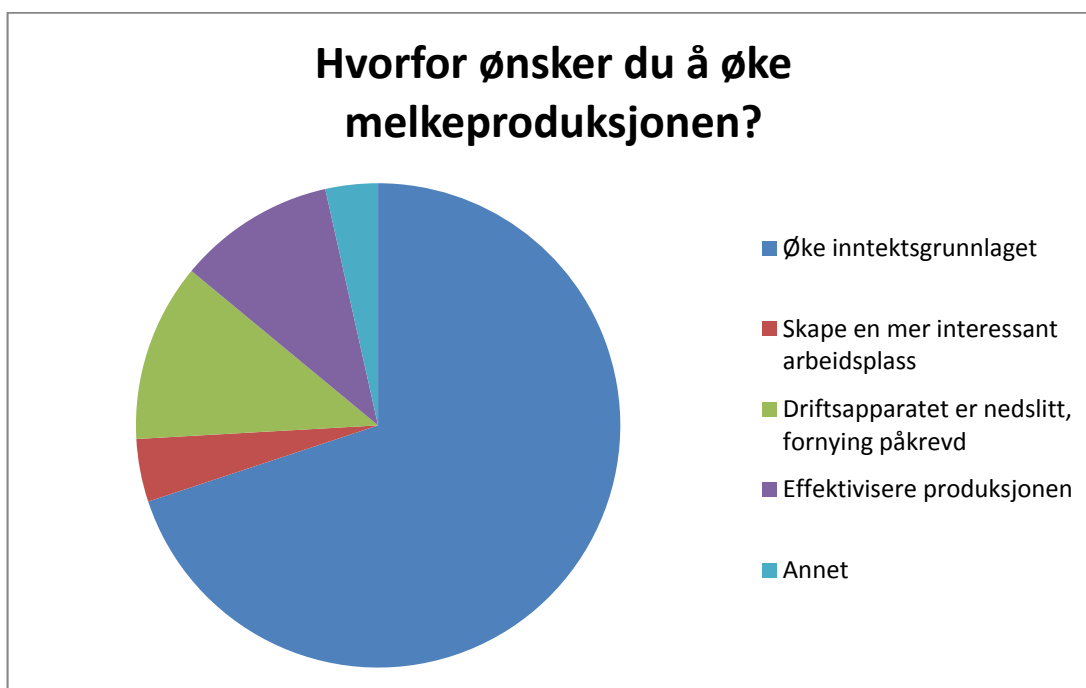
Figur 3-21 Har du interesse for eller konkrete planer om å øke melkeproduksjonen eller etablere nye produksjoner på bruket innen 5 år? N=453 (alle melkeprodusenter). Prosent.

Figur 3-22 Har du interesse for eller konkrete planer om å øke melkeproduksjonen på bruket innen 5 år? N=453 (alle melkeprodusenter). Prosent.

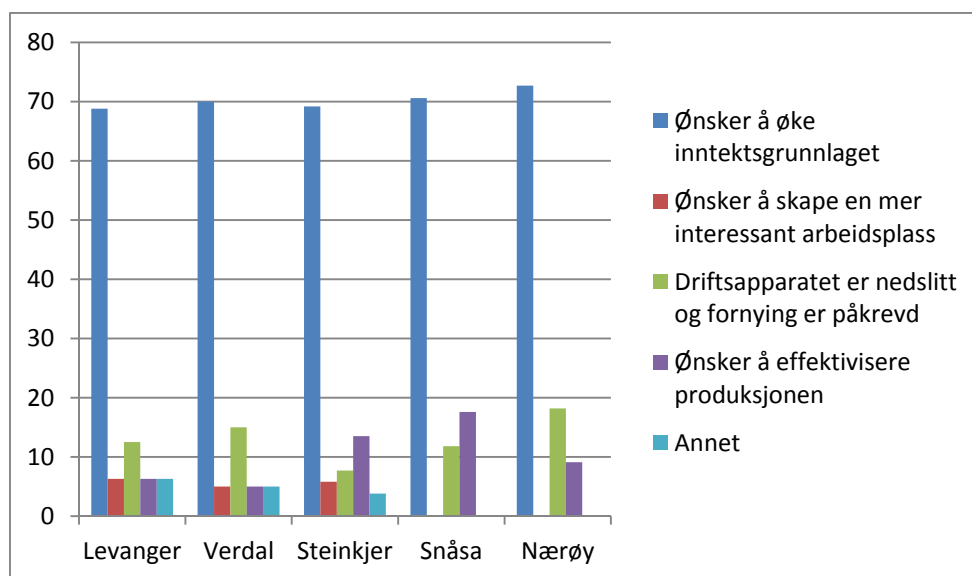
Tabell 3-27 *Har du interesse for eller konkrete planer om å øke melkeproduksjonen eller etablere nye produksjoner på bruket innen 5 år? N=453 (alle melkeprodusenter).*

	Lokalisering					Total
	Levanger	Verdal	Steinkjer	Snåsa	Nærøy	
Ja, jeg vil øke melkeproduksjonen	31 24.6%	19 29.2%	52 33.3%	16 33.3%	22 37.9%	140 30.9%
Ja, jeg vil etablere ny produksjon	8 6.3%	2 3.1%	7 4.5%	2 4.2%	3 5.2%	22 4.9%
Nei	56 44.4%	26 40.0%	64 41.0%	20 41.7%	22 37.9%	188 41.5%
Vet ikke	31 24.6%	18 27.7%	33 21.2%	10 20.8%	11 19.0%	103 22.7%
Total	126 100.0%	65 100.0%	156 100.0%	48 100.0%	58 100.0%	453 100.0%

Spørsmål 21¹:

Figur 3-23 Hvorfor ønsker du å øke melkeproduksjonen? N=143 (De som ønsker/planlegger å øke melkeproduksjonen). Prosent.

¹ På spørsmål 21 kunne de som valgte Annet, skrive inn en kort kommentar. Disse kommentarene er i sin helhet listet ut i Vedlegg 3.

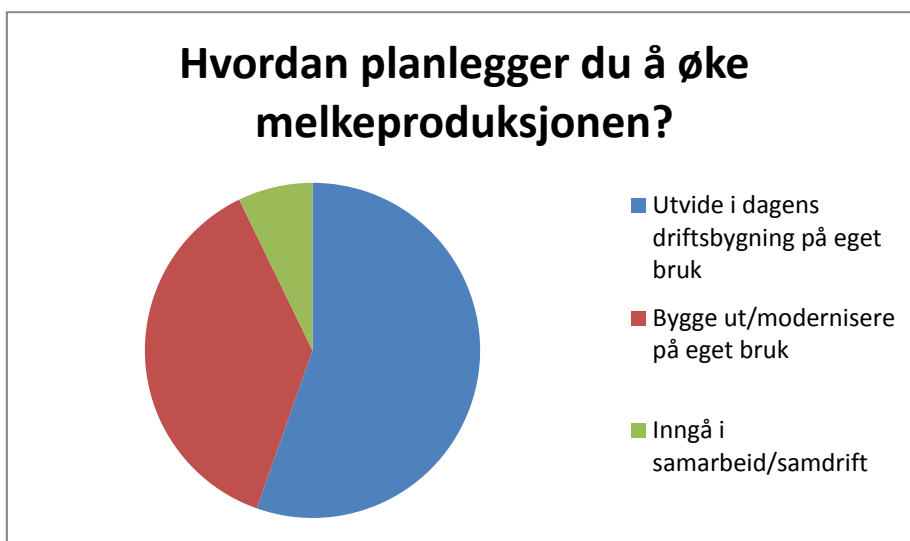
Figur 3-24 *Hvorfor ønsker du å øke melkeproduksjonen? N=143¹ (de som har svart at de ønsker eller planlegger å øke melkeproduksjonen). Prosent.*

¹ Ved små utvalg kan de prosentvise forskjellene mellom kommunene virke store i søylediagram selv om det ikke er signifikante forskjeller. Små utvalg og mange mulige valgkategorier gjør det også problematisk å teste statistisk for signifikans. Vi oppfordrer til å tolke diagrammet med varsomhet

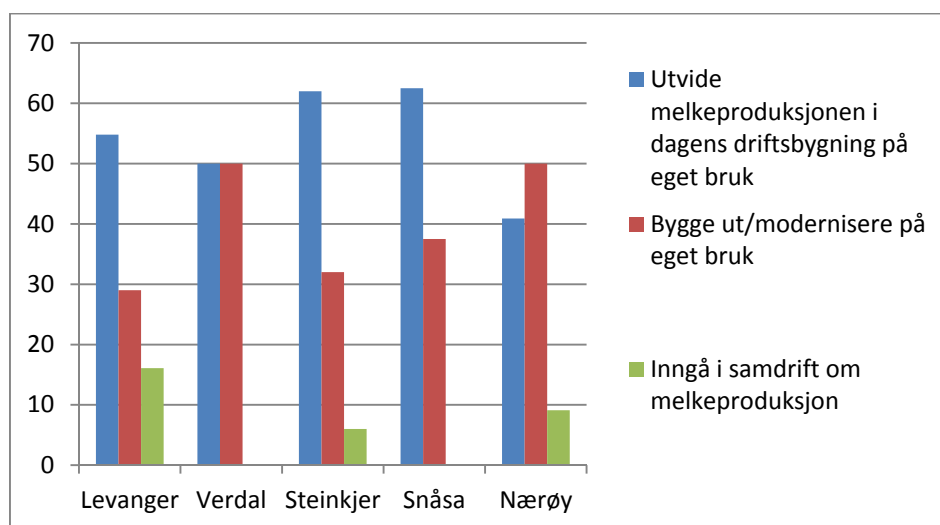
Tabell 3-28 Hvorfor ønsker du å øke melkeproduksjonen? N=143 (De som ønsker eller planlegger å øke melkeproduksjonen).

	Lokalisering					Total
	Levanger	Verdal	Steinkjer	Snåsa	Nærøy	
Ønsker å øke inntektsgrunnlaget	22 68.8%	14 70.0%	36 69.2%	12 70.6%	16 72.7%	100 69.9%
Ønsker å skape en mer interessant arbeidsplass	2 6.3%	1 5.0%	3 5.8%	0 .0%	0 .0%	6 4.2%
Driftsapparatet er nedslitt og fornying er påkrevd	4 12.5%	3 15.0%	4 7.7%	2 11.8%	4 18.2%	17 11.9%
Ønsker å effektivisere produksjonen (f. eks mer teknologi)	2 6.3%	1 5.0%	7 13.5%	3 17.6%	2 9.1%	15 10.5%
Annet	2 6.3%	1 5.0%	2 3.8%	0 .0%	0 .0%	5 3.5%
Total	32 100.0%	20 100.0%	52 100.0%	17 100.0%	22 100.0%	143 100.0%

Spørsmål 22:

Figur 3-25 Hvordan planlegger du å øke melkeproduksjonen? N=139 (De som ønsker eller planlegger å øke melkeproduksjonen). Prosent.

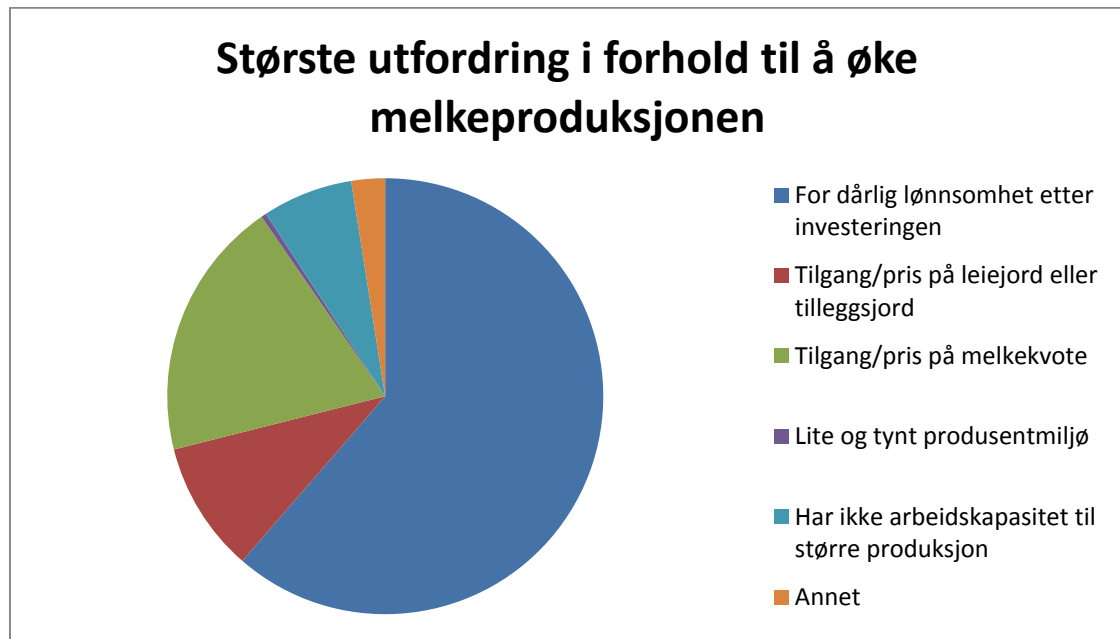

Figur 3-26 Hvordan planlegger du å øke melkeproduksjonen? N=139¹ (de som har svart at de ønsker eller planlegger å øke melkeproduksjonen).

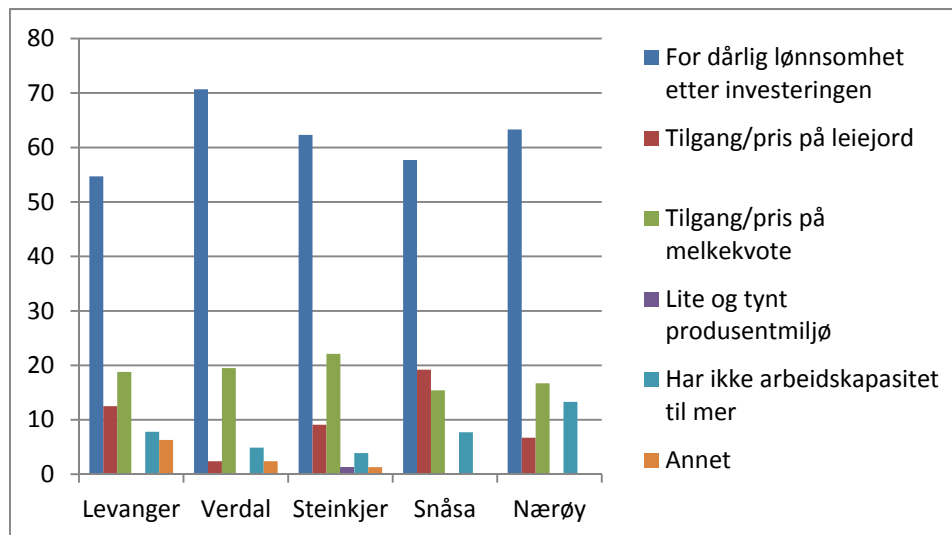
¹ Ved små utvalg kan de prosentvise forskjellene mellom kommunene virke store i søylediagram selv om det ikke er signifikante forskjeller. Små utvalg og mange mulige valgkategorier gjør det også problematisk å teste statistisk for signifikans. Vi oppfordrer til å tolke diagrammet med varsomhet.

Tabell 3-29 Hvordan planlegger du å øke melkeproduksjonen? N=139 (De som ønsker/planlegger å øke melkeproduksjonen).

	Lokalisering					Total
	Levanger	Verdal	Steinkjer	Snåsa	Nærøy	
Utvide melkeproduksjonen innenfor dagens driftsbygninger på eget bruk	17 54.8%	10 50.0%	31 62.0%	10 62.5%	9 40.9%	77 55.4%
Bygge ut/modernisere driftsbygning og utvide melkeproduksjonen på eget bruk	9 29.0%	10 50.0%	16 32.0%	6 37.5%	11 50.0%	52 37.4%
Inngå i samarbeid/samdrift om melkeproduksjon	5 16.1%	0 .0%	3 6.0%	0 .0%	2 9.1%	10 7.2%
Total	31 100.0%	20 100.0%	50 100.0%	16 100.0%	22 100.0%	139 100.0%

Spørsmål 23¹:

Figur 3-27 Største utfordring i forhold til å øke melkeproduksjonen? N= 238 (De som svarte at de ikke vet om de ønsker/planlegger å øke melkeproduksjonen). Prosent.

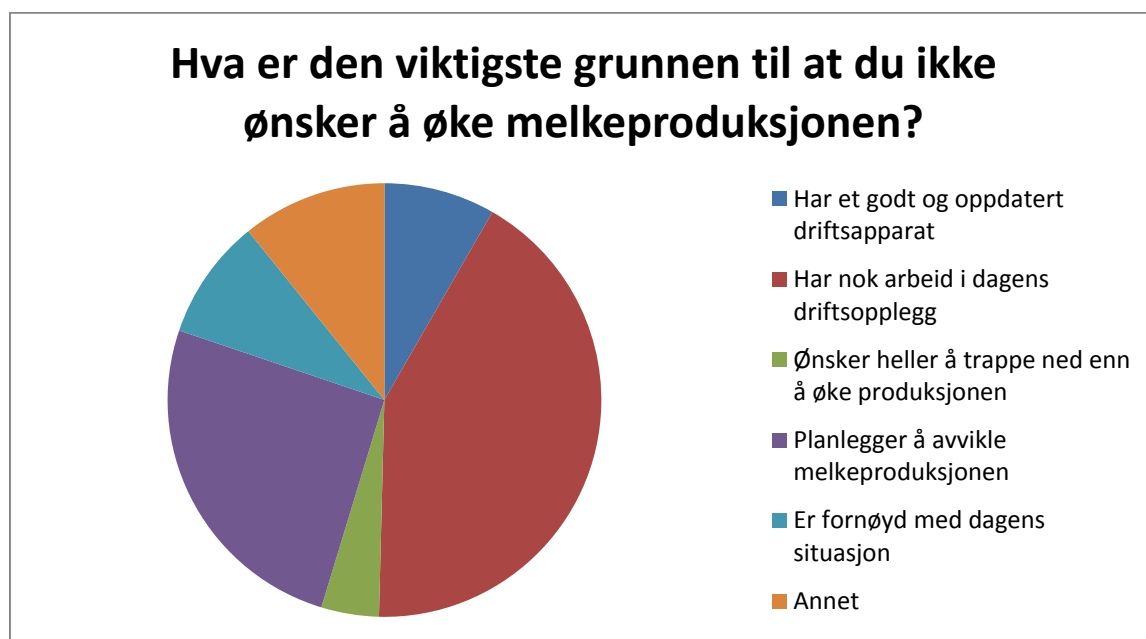

Figur 3-28 Største utfordring i forhold til å øke melkeproduksjonen? N=238 (De som har svart at de ikke vet om de ønsker/planlegger å øke melkeproduksjonen).

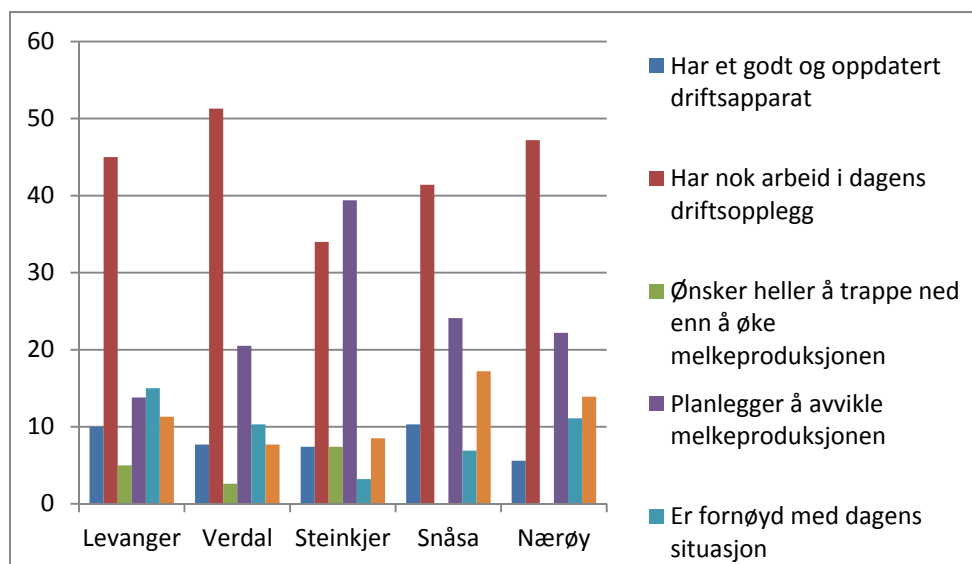
¹ På spørsmål 23 kunne de som valgte Annet, skrive inn en kort kommentar. Disse kommentarene er i sin helhet listet ut i Vedlegg 3.

Tabell 3-30 Største utfordring i forhold til å øke melkeproduksjonen? N= 238 (De som svart at de ikke vet eller at de ikke ønsker/planlegger å øke melkeproduksjonen).

	Lokalisering					Total
	Levanger	Verdal	Steinkjer	Snåsa	Nærøy	
For dårlig lønnsomhet etter investeringen	35 54.7%	29 70.7%	48 62.3%	15 57.7%	19 63.3%	146 61.3%
Tilgang/pris på leiejord eller tilleggsjord	8 12.5%	1 2.4%	7 9.1%	5 19.2%	2 6.7%	23 9.7%
Tilgang/pris på melkekvote	12 18.8%	8 19.5%	17 22.1%	4 15.4%	5 16.7%	46 19.3%
Lite og tynt produsentmiljø	0 .0%	0 .0%	1 1.3%	0 .0%	0 .0%	1 .4%
har ikke arbeidskapasitet til større produksjon	5 7.8%	2 4.9%	3 3.9%	2 7.7%	4 13.3%	16 6.7%
Annet	4 6.3%	1 2.4%	1 1.3%	0 .0%	0 .0%	6 2.5%
Total	64 100.0%	41 100.0%	77 100.0%	26 100.0%	30 100.0%	238 100.0%

Spørsmål 24¹:

Figur 3-29 Hva er den viktigste grunnen til at du ikke ønsker å øke melkeproduksjonen? N= 278 (De som ikke vet eller som ikke ønsker å øke melkeproduksjonen.) Prosent.

Figur 3-30 Hva er den viktigste grunnen til at du ikke ønsker å øke melkeproduksjonen? N=278 (De som ikke ønsker/planlegger å øke melkeproduksjonen).

¹ På spørsmål 24 kunne de som valgte Annet, skrive inn en kort kommentar. Disse kommentarene er i sin helhet listet ut i Vedlegg 3.

Tabell 3-31 Hva er den viktigste grunnen til at du ikke ønsker å øke melkeproduksjonen? N=278 (De som ikke vet eller ikke ønsker/planlegger å øke melkeproduksjonen).

	Lokalisering					Total
	Levanger	Verdal	Steinkjer	Snåsa	Nærøy	
Har et godt og oppdatert driftsapparat	8 10.0%	3 7.7%	7 7.4%	3 10.3%	2 5.6%	23 8.3%
Har nok arbeid i dagens driftsopplegg	36 45.0%	20 51.3%	32 34.0%	12 41.4%	17 47.2%	117 42.1%
Ønsker heller å trappe ned enn å øke produksjonen	4 5.0%	1 2.6%	7 7.4%	0 .0%	0 .0%	12 4.3%
Planlegger å avvikle melkeproduksjonen	11 13.8%	8 20.5%	37 39.4%	7 24.1%	8 22.2%	71 25.5%
Er fornøyd med dagens situasjon	12 15.0%	4 10.3%	3 3.2%	2 6.9%	4 11.1%	25 9.0%
Annet	9 11.3%	3 7.7%	8 8.5%	5 17.2%	5 13.9%	30 10.8%
Total	80 100.0%	39 100.0%	94 100.0%	29 100.0%	36 100.0%	278 100.0%

4. OPPSUMMERING AV FUNN

4.1 Om bruket og brukerne

59 prosent av respondentene i denne undersøkelsen er melkeprodusenter med enkeltbruk, mens 41 prosent er en del av en samdrift. Samdrift er mest vanlig i Levanger, mens Nærøy har færrest samdriftsbønder. Det vanligste er å være to eller tre medlemmer i samdrifta, og at en eller to av disse er aktive utøvere. Levanger og Nærøy har høyere andel store samdrifter med fire eller fem medlemmer enn de andre kommunene.

Respondentene har i gjennomsnitt cirka 138.000 liter melkekvote på sitt eget bruk, og 13 prosent oppgir at de leier melkekvote. De som leier, leier i gjennomsnitt 85.000 liter, men variasjonen er stor. Gjennomsnittsarealet er på litt under 300 dekar per melkebruk. Arealene er størst i Steinkjer og minst i Nærøy. 61 prosent oppgir at de leier jord i tillegg til egen jord. I gjennomsnitt leies 121 dekar, men det er stor variasjon.

Menn er i flertall blant respondentene både som eiere av gårdsbruket og som hovedutøver. Gjennomsnittsalderen til hovedutøveren på bruket er 49 år. Åtte av ti har sivil status som gift eller samboende. Blant disse svarer 36 prosent at samboer eller ektefelle tar aktivt del i gårdsdrifta. Her er det forskjeller mellom kommunene: I Levanger deltar 22 prosent av ektefelle/samboere i drifta, mens tilsvarende tall for Snåsa er 58 prosent.

4.2 Om melkeproduksjonen og driftsbygningene

93 prosent av respondentene oppgir at de driver konvensjonell melkeproduksjon. Melkeprodusentene har driftsbygninger som er i gjennomsnitt 38 år gamle. Høyest snittalder på driftsbygninger finner vi i Snåsa, mens Nærøy og Levanger har den laveste snittalderen. 48 prosent av respondentene har gjort betydelige moderniseringer på driftsbygningen siden den ble reist, og disse renoveringene skjedde for i snitt 16 år siden.

Driftsbygningen er for 56 prosent av respondentene et båsfjøs, for 24 prosent et løsdriftsfjøs med melkestall, og for 19 prosent et løsdriftsfjøs med melkerobot. Steinkjer har høyest andel løsdriftsfjøs, mens Verdal har den laveste andelen løsdriftsfjøs. De som oppgir at de er en del av en samdrift, har i større grad løsdriftsfjøs og melkerobotløsninger enn de som driver som enkeltbruk.

Litt under halvparten av respondentene mener at dagens driftsbygning vil være god nok i mer enn ti år fram i tid. En av fire mener at en oppgradering må til innen fem år. Av de som mener det vil trenges oppgradering innen ti år, vil 46 prosent

renovere/modernisere, bygge på eller bygge nytt. Resten sier at det enten ikke er aktuelt å modernisere, eller at de ikke vet hva de vil gjøre. I Steinkjer og Nærøy har en høy andel bestemt seg for at det ikke er aktuelt å modernisere, mens andelen som er usikre er stor i Levanger og Verdal.

4.3 Om motivasjonen for å være melkeprodusent

Hvis de kunne valgt yrke på nytt, ville 44 prosent av melkeprodusentene blitt bonde og melkeprodusent på nytt. Like mange svarer at de ville valgt et annet yrke eller at de ikke vet hva de ville valgt. Av faktorer som kan styrke motivasjonen¹ svarer 95 prosent bedring av økonomien/rammevilkårene, 57 prosent Mer ferie/fritid og 35 prosent rekruttering/ny generasjon som ønsker å drive.

Halvparten av melkeprodusentene tror de kommer til å være motivert for jobben også om fem år. Resten sier de tror de vil være umotiverte eller at de ikke vet. En av tre har avklart rekrutteringssituasjonen på bruket, enten ved at neste generasjon tar over eller at bruket skal selges. 46 prosent har ikke tatt opp eller avklart dette spørsmålet. For de som skal overlevere gården til neste generasjon, vil denne overgangen skje innen fem år i nesten halvparten av tilfellene.

En drøy tredjedel av respondentene sier at de ønsker å øke melkeproduksjonen eller etablere ny produksjon på bruket i løpet av fem år. 42 prosent har ikke noen slike planer, mens resten er usikre. Blant de som ønsker å øke produksjonen, begrunner de fleste dette med ønske om å øke inntektsgrunnlaget. Halvparten ønsker å øke produksjonen innenfor rammene av dagens driftsbygning, mens resten enten vil bygge ut, modernisere eller inngå i samdrift. Av de som ikke planlegger å øke produksjonen, begrunner den største gruppen dette med at de har nok arbeid i dagens driftsopplegg.

¹ En kunne sette inntil tre kryss.

LITTERATUR

Grønmo, S. (2004): *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Bergen: Fagbokforlaget.

Vedlegg

- 1. Spørreskjemaet**
- 2. De lengre kommentarene fra sju melkebønder (redigert for anonymitet)**
- 3. Utlisting av alle de kortere kommentarene på "Annet" under spørsmålene 15, 16, 21, 23 og 24.**
- 4. Kommentarer til statistisk metode**

Spørreskjema til melkeprodusenter

Bruket og brukerne

1. Hvordan er dagens melkeproduksjon organisert?	☒ (1) Enkelbruk ☐ (2) Samdrift Antall medlemmer: _____ Herav aktive: _____
2. Kvotestørrelse inneværende kvoteår på eget bruk?	Herav leid kvote: _____ daa Herav leid jord: _____ daa
3. Antall dekar dyrka mark på eget bruk?	_____ daa
4. Hovedtøver er?	☐ (1) Kvinne ☐ (2) Mann
5. Eier er?	☐ (1) Kvinne ☐ (2) Mann ☐ (3) I fellesskap
6. Hvilket årstall er hovedtøver født?	_____
7. Er hovedtøver gift eller samboende?	☐ (1) Nei ☒ (2) Ja Er ektefelle/samboer aktiv med i dagens drift ☐ (1) Nei ☐ (2) Ja
8. Bruket ligger i?	☐ (1) Levanger ☐ (2) Verdal ☐ (3) Steinkjer ☐ (4) Snåsa ☐ (5) Nærøy

Melkeproduksjonene og driftsbygningen

9. Melkeproduksjonen er i dag?	☐ (1) Konvensjonell ☐ (2) Økologisk ☐ (3) Ønsker å bli økologisk, men får ikke av Tine ☐ (4) Under omlegging til å bli økologisk (i karens) ☐ (5) Er økologisk, men planlegger å gå tilbake til konvensjonell
10. Hvilket årstall er driftsbygningen hvor dagens melkeproduksjon foregår bygd?	Angi årstall: _____ Dersom bygningen senere er betydelig renovert/modernisert/påbygd: Årstall for siste modernisering: _____
11. Driftsbygningen er?	☐ (1) Båsfjøs ☒ (2) Løsdriftsfjøs ☐ (3) Melkestall ☒ (4) Melkerobot
12. Ut fra egne vurderinger, hvor langt fram i tid mener du det er tilfredsstillende og formålstjenlig å drive melkeproduksjonen i dagens driftsbygning?	☐ (1) 0-5 år ☐ (2) 5-10 år ☐ (3) Over 10 år
13. Hvis du har krysset av for alternativene 1 eller 2 (mindre enn 10 år) på spm 12, hvilket av alternativene til høyre ser du som mest relevant?	☐ (1) Renovering/modernisering ☐ (2) Påbygging ☐ (3) Nybygg ☐ (4) Ikke aktuelt med fornying ☐ (5) Vet ikke

Motivasjon for å være melkeprodusent

14. Dersom du hadde hatt muligheten til å gjøre ditt yrkesvalg på nytt, ville du da:	☐ (1) Bliit bonde og melkeprodusent ☐ (2) Bliit bonde, men drevet en annen produksjon ☐ (3) Valgt et annet yrke ☐ (4) Vet ikke
15. Hva vil styrke din motivasjon som melkeprodusent? (Sett inntil 3 kryss) Dersom DIN grunn ikke er listet opp, må du gjerne bruke plassen etter siste spm.	☐ (1) Bedring av økonomien/rammevilkårene ☐ (2) Rekruttering/ny generasjon som ønsker å drive ☐ (3) Samarbeid med andre (f.eks. samdrift el. maskinsamarbeid) ☐ (4) Bredt og aktivt produsentmiljø ☐ (5) Aktiv deltakelse fra samboer/ektefelle ☐ (6) Mer ferie og fritid ☐ (7) Annet, angi: _____
16. Hva vil svekke din motivasjon som melkeprodusent? (Sett inntil 3 kryss) Dersom DIN grunn ikke er listet opp, må du gjerne bruke plassen etter siste spm.	☐ (1) Dårlig økonomi/rammevilkår ☐ (2) Usikker rekruttering ☐ (3) Små muligheter for samarbeid med andre ☐ (4) Lite og tynt produsentmiljø ☐ (5) Manglende deltakelse fra samboer/ektefelle ☐ (6) Mulighetene for ferie og fritid er for dårlig ☐ (7) Trives ikke i nåværende samdrift (For dårlig lønnsomhet, evt. for lite arb. eller andre årsaker) ☐ (8) Annet, angi: _____
17. Om 5 år: Hvordan tror du din motivasjon er for å være melkeprodusent? (Sett ett kryss)	Meget motivert ☐ (1) Litt motivert ☐ (2) Umotivert ☐ (3) Vet ikke ☐ (4)
18. Har du/dere avklart rekrutteringssituasjonen i forhold til neste generasjon? (Sett ett kryss)	☐ (1) Ikke relevant problemstilling ☐ (2) Avklaring har blitt gjort og neste generasjon ønsker å overta ☐ (3) Avklaring har blitt gjort og gården vil selges ut av nærmeste familie ☐ (3) Spørsmålet er uavklart/ikke tatt opp
19. Hvor lenge er det til det er aktuelt for neste generasjon å ta over? (Besvares av de som har krysset av for alt 2 på spm 18)	☐ (1) 0-5 år ☐ (2) 5-10 år ☐ (3) Over 10 år
20. Framtidsplaner for bruket. Har du/dere interesse for eller konkrete planer for å øke melkeproduksjonen eller etablere nye produksjoner på bruket innenfor en tidsramme på 5 år? (Sett ett kryss)	☐ (1) Ja, jeg vil øke melkeproduksjonen besvar spm 21, 22 og 23 ☐ (2) Ja, jeg vil etablere ny produksjonen → hopp til 24 ☐ (3) Nei → hopp til spm 24 ☐ (4) Vet ikke → hopp til spm 23
21. Hvis JA på spm 20: Hvorfor ønsker du å øke melkeproduksjonen? (Sett ett kryss)	☐ (1) Ønsker å øke inntektsgrunnlaget ☐ (2) Ønsker mer arbeid knyttet til bruket ☐ (3) Ønsker å skape en mer interessant arbeidsplass ☐ (4) Driftsapparatet er nedslitt og fornying er påkrevd ☐ (5) Ønsker å effektivisere produksjonen (f.eks. mer teknologi) ☐ (6) Annet, angi: _____
22. Hvis JA på spm 20: Hvordan planlegger du å øke melkeproduksjonen? (Sett ett kryss)	☐ (1) Utvide melkeproduksjonen innenfor dagens driftsbygninger på eget bruk ☐ (2) Bygge ut/modernisere driftsbygning og utvide melkeproduksjonen på eget bruk ☐ (3) Inngå i samarbeid/samdrift om melkeproduksjon

Fylkesmannen
i Nord-Trøndelag

Saksbehandler: Kristian Wibe
Tlf. direkte: 74 16 82 04
E-post: kwi@fmnt.no

Deres ref.:
Vår ref.: 2011/605

Vår dato: 25.01.2011
Arkivnr.:

23. Hvis JA eller VET IKKE på spm 20:
Hva ser du som den **største** utfordringen i forhold til
å øke melkeproduksjonen?
(Sett ett kryss)

- (1) For dårlig lønnsomhet etter investeringen
 (2) Tilgang/pris på leiejord eller tilleggsjord
 (3) Tilgang/pris på melkevot
 (4) Lite og tynt produsentmiljø
 (5) Ingen samarbeidspartnere
 (6) Har ikke arbeidskapasitet til større produksjon
 (7) Annet, angi: _____

24. Hvis NEI eller VET IKKE på spm 20:
Hva er den **viktigste** grunnen til at du ikke ønsker å
øke melkeproduksjonen?
(Sett ett kryss)

- (1) Har et godt og oppdatert driftsapparat
 (2) Har nok arbeid i dagens driftsopplegg
 (3) Ønsker heller å trappe ned enn å øke
produksjonen
 (4) Planlegger å avvikle melkeproduksjon
 (5) Er fornøyd med dagens situasjon
 (6) Annet, angi: _____

Tusen takk for at du tok deg tid til å svare!

Spørreundersøkelse blant alle melkeprodusenter i Levanger, Verdal, Steinkjer, Snåsa og Nærøy kommuner.

Melkeproduksjonen står for over 50 % av verdiskapningen i jordbruket i Nord-Trøndelag. Melkeproduksjonen er helt essensielt for et levedyktig jordbruk i svært mange av kommunene i fylket. Melkeproduksjonen gir i seg selv en sterk sysselsetting, og det skapes mange arbeidsplasser i transport, foredling, salg av varer og tjenester.

Fylkesmannen i Nord-Trøndelag er derfor opptatt av økonomien og framtidssiktene for melkeproduksjonen i Nord-Trøndelag.

Landbruksdirektøren har vedtatt å gjennomføre en spørreundersøkelse blant alle melkeprodusenter i 5 store kommuner i fylket. Spørsmålene går til alle produsenter med melkevot i kommunene.

Undersøkelsen utføres i samarbeid med Trøndelag Forskning og Utvikling. Spørreskjemaet er utarbeidet av Trøndelag Forskning og Utvikling etter ide av fylkesmannen, og Trøndelag Forskning og Utvikling vil også bidra med behandlingen av resultatene.

Undersøkelsen gjennomføres anonymt, det betyr at det ikke spørres om navn på bruker i undersøkelsen. Hvert spørreskjema har fått et nummer slik at en representant hos fylkesmannen kan purre på de som svarer sent eller har forlagt spørreskjemaet.

De som svarer på undersøkelsen vil få tilgang til resultatene som kommer fram. I første omgang blir resultatene lagt på fylkesmannens hjemmeside.

Det er svært viktig å presisere at undersøkelsen går til alle med melkevot, også de som er passive deltakere i melkesamdrifter. Fylkesmannen i Nord-Trøndelag ønsker svar fra alle som får tilsendt spørreskjema. Tine BA har bistått med navnelistene på alle brukerne.

Vi håper at undersøkelsen blir positivt mottatt, og at de aller fleste velger å svare på spørsmålene.

Frist for svar er 10. februar 2011.

Kirsten Indgjerd Værdal
Landbruksdirektør

Postadresse:
Postboks 2600
7734 Steinjer

Besøksadresse:
Statens hus
Strandveien 38

Telefon: 74168000
Telefax: 74168053
Org.nr.: 974 772 108

e-post: postmottak@fmnt.no
Internett: www.fmnt.no

Vedlegg 2:

De lengre kommentarene fra noen av respondentene.

Vi gjør oppmerksom på at kommentarene er redigert slik at det ikke skal være mulig å gjenkjenne respondenten.

- Kjøpte kvote fra nabo i 2005 og leide hans jord,135 da fulldyrka. Han hadde 100tonn med kvote men gikk lei. Jeg hadde med leiejord og mitt eget til sammen 318 da fulldyrka. Høsten 2010 selger nabo gården og jeg mister 135 da fulldyrka!! Ekteparet som kjøpte har 2 inntekter og så skal de drive med kjøttfe på 135 da. Dette er ren hobby. Spørsmålet er : skal Landbruksoverføringene gå til hobbybrukere eller heltids melkeproduksjon. Det er mangel på fulldyrka jord. Her trengs politisk styring og ikke fritt marked.
- Min strategi som melkeprodusent er kombinert med jobb utenfor bruket. Satser på noenlunde lettvind fjøs og gårdsdrift med leid arbeid til grasshøsting og avløsning i fjøset. Tror motivasjonen er god fordi jeg også har et arbeidsliv utenom bruket. Utfordringen er å holde nok fokus på gårdsdrifta fagligsett. For min del er det viktig med friheten man har når man driver enkeltbruk.
- Tror melkeproduksjon er slutt innen 10 år i hele kommunen, hvis ikke lønnsomheten økes MYE i melkeproduksjon. Eks: bonde får utbetalt ca.4-5 kr pr l. melk forbruker betaler 14-15 kr pr.l.melk. HER MÅ noe gjøres snarest ,noen blir fryktelig feite av bondens elendighet. Ingen kan forlange at en ungdom på 20-25 år gidder å arbeide 14-18 timer pr.dag med ei årslønn på 100 000,når industrien tilbyr 4 gang meire med normal arbeidstid. Norsk Landbruk er dessverre et synkende skip.
- Hei, jeg har etter samdriftavslutning i feb. 2010 og sommersamdriftavslutning i oktober 2010 sagt opp kvote og dyr. Med andre ord melk avsluttet. Jeg bygger nå et nytt korntorn og lagringsanlegg for 1 000 tonn korn.
- Jeg har fast arbeid utenom gården. Har hatt det i 40 år. Trives med dyr og stell av dem. Har en fast avløser på heltid.Han har vært hos meg i snart 20 år. Har ca.30 kyr pluss kviger og kalver til sammen ca.85. Dårlig plass og ønsker å bygge løsdrift for kviger og kalver. Har søknad inn for tilskudd og lån. Er litt bekymret for økonomi

generelt, jeg klarer meg men ser at naboene slutter med følge dårligere produsentmiljø. Dere har en stor jobb å gjøre. Stå på.

- Lønnsomheta i melkeproduksjon er for dårlig i forhold til arbeidsmengda og muligheten til å betale ned ny gjeld i forbindelse med ny investering er for usikker. Også usikkerheta av evt. Regjeringsskifte er for stor, da også den sittende rød-grønne som skryter av å ha økt inntektene for jordbruket ikke har klart oppgavene bra nok, fortsatt øker utgiftene mer enn inntektene. Det er ikke investeringstøtte, men det er bedre lønnsomhet for alle som trengs. Der er også de siste 15-20 år kommet ein heil masse låver, pålegg og restriksjoner som sier att "Du må", "Du skal", "Du har ikke lov til" uten at det har blitt noe bedre. Du er ikke din egen herre på egen gård, og å levere topp kvalitet er ikke bra nok, det: Må bli bedre. Da får heller neste generasjon finne seg et annen yrke, som er sikrere og bedre betalt ,enn å være melkeprodusent med stor gjeld resten av livet. Enn takk, for at dere setter fokus på forholdet i Melkeproduksjon!
- Alle planene klar for bygging av samdriftsføs(planlagt over 3 år). Innvilget tilskudd og rentestøtte fra Innovasjon Norge, alle entreprenører var klare for levering av utstyr og tjenester til fjøset, springing, planering, betongarbeid, YIT, vatn, strøm og ventilasjon, NTE- nett, Haugland- montering, Ocem- levering av hus, Felleskjøpet Agri- innredning av hus, innleid egen byggeleder, fradelt og godkjent tomt, nok budskap for å produsere melkevot(600 tonn) . Fikk ikke finansiering gjennom bank – grunn dårlig inntjening. Frustrasjonen er STOR ,når det ikke er rom for å fornye driftsapparatet. Derfor avvikling.

Vedlegg 3:

Kortere kommentarer som respondentene har skrevet inn i forbindelse med Annet-alternativene på spørsmål 15, 16, 21, 23 og 24 i spørreundersøkelsen.

Spørsmål 15:

Hva vil STYRKE din motivasjon som melkeprodusent. Dersom DIN grunn ikke er listet opp, må du gjerne bruke plassen etter siste spørsmål.

41 respondenter skrev inn et svar i kategorien "annet" på dette spørsmålet:

Aksept fra offentlige og faglag for melkeprodusenter som fyller aktivitet i ega samdrift!

Anerkjennelse av matproduksjon

avvikle meste av KSL

Økt kvote

bedre finansiering for bygging

bedre framtidsutsikter

bedre politisk styring

bedre samarbeid i samdriften

beholde dagens melkeprodusenter

bærekraftig landbruk

er passiv deltaker i samdrift

frihet skapes av økonomi

gå ut av samdriften, øke prod. på egen gård

har fast avløser på heltid

Hei! har ikke vært eier av melkebruk eller gårdsbruk i de siste år.

klaseskille timelønn korn/melk

Letter tilgang på leiejord til fornuftig pris!

lønnsomheten må opp

mer av jordbruksmidlene til matproduksjon

mer positivt lederskap i landbruksdirektoratet og Bondelaget

mer robust helse, sterkere interesse

mindre byråkrati

muligheter for egen kvote

muligheter for investeringsfond

ny drifts bygning

Mindre byråkrati

politisk stabilitet

politisk vilje til økt selvforsyning
positiv omdømme fra media/samfunnet
Å bli verdsatt i samfunnet
sikkerhet ved sykdom
større tilskudd til nybygg
Er passiv deltaker i samdrift
svar på baksiden av brevet
tilgang på helgeavløser
trivsel
verdsetting av jordbruksarbeid
vil ut av samdrifta
økonomi til å bygge nytt fjøs
økt kvote
Å bli verdsatt i samfunnet!

Spørsmål 16:

Hva vil SVEKKE din motivasjon som melkeprodusent? Dersom DIN grunn ikke er listet opp, må du gjerne bruke plassen etter siste spørsmål.

28 respondenter skrev inn et svar i kategorien "annet" på dette spørsmålet:

alt for mye arbeid
alt for mye av jord.midlene går til kultur og byråkrati
betydelig dårligere økonomi
dyrt med ombygging
dårlig helse
elendig økonomi
ensomt yrke
fast jobb utenom bruket
for mange krav fra myndigheter
for mye arbeid
for stor arbeidsbelastning
gjennomføring av ombygging/nybygging
Dårlig helse
helsesituasjon
høye leiepriser melk/jord

kan ikke bli dårligere enn nå

KSL

LEVERT TOMT SKJEMA

Mangel på anerkjennelse av matproduksjonen

mer tilskudd korn

negativ omdømme

negative bønder

Dårlig helse

omdømme i befolkningen

politisk vilje til norsk matproduksjon

stivbent regelverk

urimelig tilskuddsregime

usikker politikk

Spørsmål 21:

Hvis JA på spørsmål 20¹: Hvorfor ønsker du å øke melkeproduksjonen?

9 respondenter har skrevet inn en kommentar her:

forpakter i dag, vil kjøpe kvoten fra starten

har ledig plass

jeg vil bevare melkeproduksjon

Utnytte dagens driftsapparat

Kvotebegrensning

nedslitt driftsapparat

som følge av samdrift

tilpasse seg krave til produktivitet

utnytte dagens driftsapparat

¹ Spørsmål 20 lyder: Framtidsplaner for bruket. Har du/dere interesse for eller konkrete planer for å øke melkeproduksjonen eller etablere nye produksjoner på bruket innenfor en tidsramme på 5 år?

Spørsmål 23:

Hvis JA eller VET IKKE på spørsmål 20²: Hva ser du som den STØRSTE utfordringen i forhold til å øke melkeproduksjonen?

8 respondenter har skrevet inn en kommentar her:

dårlig helse
mangel på fulldyrket jord
opp til neste generasjon, jeg er pensjonist snart
regelverk angående kvoteordninger
snart pensjonist
usikkerhet
vil selge melkeknoten
ønsker å øke kvoten i samdriften

Spørsmål 24:

Hvis NEI eller VET IKKE på spørsmål. 20³: Hva er den VIKTIGSTE grunnen til at du ikke ønsker å øke melkeproduksjonen?

42 respondenter har skrevet inn en kommentar her:

avhengig av ny bygg for å øke produksjon
avvikler fra 1 mars!
deltagelse i samdrift
dette får neste generasjon avgjøre
dårlig helse
Dårlig økonomi
dårlig økonomi, lettere å tjene penger på andre måter. For dårlig fritid, øker heller produksjon med ammekyr eller korn.
er passiv samdriftsdeltager
er i tenkeboks!
Er meget skuffet over Innovasjon Norge. Samdrifta søkt omstøtte men fikk avslag, det er frustrerende at en del av de som fikk tilskudd, avvikler drifta og vi som ikke fikk tilskudd får det til å gå rundt

² Spørsmål 20 lyder: Framtidsplaner for bruket. Har du/dere interesse for eller konkrete planer for å øke melkeproduksjonen eller etablere nye produksjoner på bruket innenfor en tidsramme på 5 år?

³ Spørsmål 20 lyder: Framtidsplaner for bruket. Har du/dere interesse for eller konkrete planer for å øke melkeproduksjonen eller etablere nye produksjoner på bruket innenfor en tidsramme på 5 år?

er passiv i samdriften, har inn på tunet hjemme på gård
er pensjonist snart, ingen å ta over
for dårlig lønnsomhet!
for dårlig økonomi, melkeprisen må opp 1kr pr. liter
for lite lønnsomt i forhold til investeringen
har annen jobb på si
har begynt med sau, skal opp i 350 vinterfora
har en 100% jobb på siden
har en annen jobb
Dårlig helse
har for lite fjøs
har for lite jord
har forpaktet melkekvote
har ikke råd til utbygging
har nettopp bygd nytt hønsfjøs
i aug. 2011 begynner jeg med ny produksjon av korn, melk er avviklet i oktober 2011
kjøttproduksjon
kostnadsnivået vil stoppe melkeproduksjon innen 10 år
Krav som må være gjennomført innen 2024 krever mange mill. investeringer, med dagens øk.er det ikke mulig;
Samdrift er uaktuelt, p.g.a stor avstand mellom nabogårder.
lite forgrunnlag
melkekvoten er utleid fra 2011!
produksjon opphører fra 1.03.11
skal utvikle gården på andre områder også
slitt driftsapparat
slutter fra 01.03.11
snart pensjonist
Lite fôrgrunnlag
tenker å selge gården til en som vil drive med melk
tilgang/pris på leiejord
uavklart
usikkert om neste generasjon vil ta over
økonomi!

Vedlegg 4: Kommentarer til statistisk metode:

Målenivået på variablene i datasettet om melkeprodusentene er i stor grad kategorisk, det vil si det er gitt et begrenset antall gjensidig utelukkende svaralternativer å velge mellom. Noen av disse er riktig nok ordnet (spørsmål 12, 17 og 19, se vedlagt variabelliste/spørreskjema), men uten at vi kan argumentere for noen underliggende skala og konstant avstand mellom kategoriene. De fleste variablene er derfor presentert med teknikker tilpasset kategoriske data: Søyle- og sektordiagrammer samt krystabeller der vi viser resultatene kommunevis.

Variablene som handler om størrelse på kvoter og areal, alder på respondenter og driftsbygninger og hvor lenge det er siden modernisering (spørsmål 2, 3, 6 og 10) er kontinuerlige. Disse er presentert som frekvensfordelinger i histogrammer med normalkurve, samt som kommunevise gjennomsnittsverdier (aritmetisk middelværdi).

Standardavvik: Standardavviket er et mål for hvor stor spredning det er i observasjonene som er gjort. Standardavviket betegner et slags gjennomsnittlig avvik fra den aritmetiske gjennomsnittsverdien for utvalget, og utgangspunktet er hvor mye hver observasjon avviker fra gjennomsnittet (Rød 2009). Et lite standardavvik betyr at observasjonene, for eksempel melkeprodusentenes alder, varierer lite rundt gjennomsnittet, mens et stort standardavvik betyr at det er stor spredning i verdiene

Signifikans: At sammenhengen mellom variabler er signifikant betyr at det er svært usannsynlig å få disse verdiene dersom det ikke er noen sammenheng mellom variablene. I undersøkelser der en har et representativt utvalg kan en bruke signifikansnivået til å si noe om populasjonen utvalget er trukket fra. I denne analysen har vi ingen slike ambisjoner, og signifikante funn vil rett og slett si at det er en klar og tydelig sammenheng mellom variablene i utvalget vårt.

Vi har i denne rapporten brukt signifikansnivå på .050 som cut-off verdi, og det vil si at alle sammenhenger som er rapportert som statistisk signifikant er signifikante på dette nivået. Det betyr at dersom det ikke er noen sammenheng mellom variablene i den bivariate analysen, så er det 5 prosent sjans for å få de verdiene vi har funnet i analysen. Med andre ord: Vi opererer med en feilmargen på 5 prosent.

Kjikkvadratet: En testobservator for samvariasjon mellom to kategoriske variabler som baserer seg på forskjellen mellom observerte verdier og forventede verdier dersom det ikke var noen sammenheng mellom variablene (Ringdal, 2007).

Cramers V: Et mål for styrken på en bivariat statistisk sammenheng der begge variablene er på kategorisk målenivå. Cramers V er basert på kjikkvadratet. Cramers V varierer mellom 0 og 1, og det er vanlig å regne 0,1-0,2 som svak sammenheng, 0,2-0,3 om moderat til sterk, 0,3-

0,4 som sterk og >0,4 som så sterk at det er mistanke om at begge variablene måler samme fenomen ([http://www.chass.utoronto.ca/~josephf/pol242/LM-3A#Measures of Association: Phi and Cramers V](http://www.chass.utoronto.ca/~josephf/pol242/LM-3A#Measures%20of%20Association%3A%20Phi%20and%20Cramers%20V)).

Eta²: Et mål for styrken på bivariat statistisk sammenheng der den avhengige variabelen er kontinuerlig (intervall- eller forholdstallsnivå) og den uavhengige er en kategorisk variabel (nominal- eller ordnet nivå). Eta² har verdier fra 0 til 1, og betegner hvor stor andel av den totale variansen i den avhengige variabelen som forklares av variasjon i den uavhengige variabelen. (Ringdal, 2007). En forutsetning for å kunne bruke dette målet er at den kontinuerlige variabelen er tilnærmet normalfordelt og at variansen mellom kategoriene er homogen.

Referanser:

Ringdal, K. (2007). *Enhet og mangfold. Samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget.

Rød, J. K. (2009). *Verktøy for å beskrive verden. Statistikk, kart og bilder*. Trondheim: Tapir Akademisk forlag.